

Economisch-Statistische Berichten

ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEER

UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

32E JAARGANG

WOENSDAG 11 JUNI 1947

No. 1570

COMMISSIE VAN REDACTIE:*H. W. Lambers; N. J. Polak; J. Tinbergen;**H. M. H. A. van der Valk; F. de Vries;**J. H. Lubbers (Redacteur-Secretaris).**Assistent-Redacteur: A. de Wit.**Administratie: Pieter de Hoochstraat 5, Rotterdam (W.).
Telefoon: Redactie 38040, Administratie 38340. Giro 8408.***BERICHT.**

Aan de leden van het Nederlandsch Economisch Instituut en aan de abonné's van ons weekblad wordt, ter besparing van tijd en kosten, beleefd verzocht — voorzover zij dit niet reeds deden — de contributie voor het jaar 1947, ten bedrage van f 30 voor het binnenland en f 33 voor het buitenland, resp. het abonnementsgeld voor het jaar 1947, ten bedrage van f 26 voor het binnenland en f 28 voor het buitenland (voor boekhandelaren f 20,38 en f 22,80), binnen 14 dagen te voldoen op giro-rekening no. 8408 of op onze rekening bij de heren R. Mees & Zoonen, alhier. Aan het eind van deze maand zullen wij over de niet door ons ontvangen bedragen, verhoogd met incassokosten, per kwitantie disponeren.

INHOUD:

	Blz.
De artikelen van deze week	463
Uit buitenlandse bron	463
De financiering van de industriële wederuitrusting in België door <i>Prof. R. Vandeputte</i>	464
Kapitaalbronnen voor de Nederlandse industrie door <i>Prof. Dr N. J. Polak</i>	466
De bevolkingscijfers over het jaar 1946 door <i>Jhr Mr J. Schuurbeque Boeye</i>	468
Zwarte prijzen van consumptiegoederen gedurende de bezettingsjaren door <i>Dr J. H. van Stuijvenberg</i> en <i>C. van den Berg</i>	471
Ingezonden stuk:	
Zweede economische problemen door <i>G. C. Th. van Dorp</i> , met naschrift van <i>Prof. Dr J. Tinbergen</i>	473
Aantekening:	
De monetair chaos in Nederlands-Indië	473
Internationale notities:	
Amerikaanse perspectieven	475
De Amerikaanse vliegtuigindustrie	476
Engeland's toekomstig arbeidsreservoir	476
Geld- en kapitaalmarkt	476
Statistiekén:	
Bankstaten	477
Stand van 's Rijks Kas	478
Maandcijfers van de grote banken in Nederland	478
Inleggingen en terugbetalingen bij de spaarbanken in Nederland	478
Groothandelsprijzen granen en veldbonen	479
Goud in- en uitvoer der Verenigde Staten	479

DEZER DAGEN

onbegonnen werk. In Indonesië gaf de Republikeinse Regering een ontwijkend gesteld antwoord op de nota der Commissie-Generaal. Er zijn genoeg tegenvoorstellen en er is ook enige gedeeltelijke aanvaarding. De armen kunnen weer worden gekruist, het wachspel opnieuw beginnen.

En in India? „Het voetstuk is couleur de rose”, schreef de Schoolmeester eens. Alle partijen in Engeland hebben zich over de voorgestelde regeling der terugtrekking en machtsverdeling verenigd. De Indische leiders der drie grote partijen raden hun volgelingen aan het voorgestelde plan te aanvaarden. „En het nastuk is tout autre chose”, aldus des Schoolmeesters. rijmregel.

Hij had gelijk, ook voor groter schouwtoneel. Drie grote bijeenkomsten in oorlogstijd tussen de geallieerde leiders hadden overeenstemming gebracht. Thans wordt om de politieke macht in Hongarije, waar weldra één grote overeenkomsten, het terugtrekken der bezettingstroepen, zal moeten worden vervuld, verbitterd gestreden. Een man van groot gezag in de Verenigde Staten, Herbert Hoover, heeft reeds geconstateerd, dat men zich aan de overeenkomst van Potsdam niet meer kon houden. Wij herdachten, dat vóór 3 jaren D-day plaatsvond. Er is echter nog een pauze tot de conferentie der ministers in het najaar: men kan trachten die wel te besteden. Geldt dit ook Marshall's gedachtengang voor een „spontane” Europese samenwerking, die dan middelrijk zou worden bejegend? „Say as he says, or we shall never go” was het berustend advies aan Shakespeare's te temmen feeks. Het zeggen zal wellicht wel gaan.

Intussen raakt Frankrijk het spoor bijster. Vele deraillementen hebben opeenvolgende Franse Regeringen reeds uit de baan doen lopen. De staking der spoorwegmensen, waaraan andere stakingen worden gekoppeld, dreigt de Franse Regering op dood spoor te rangeren. Eenmaal heeft Frankrijk de Slag der Gulden Sporen smadelijk verloren; zal het de slag om de ijzeren sporen, cultureel en economisch van doorslaand gewicht, winnen? Het Franse probleem stelt ook voor de Europese samenwerking, deze wissel op de toekomst, het sein op onveilig. Het Franse signaal wordt, verzwakt, overgenomen in België: ééndagsstakingen en kalm werken zijn uitingen, dat men het ook daar over het goede spoor niet eens is. Ook in Nederland, waar felle rukken momenteel voornamelijk van de wind komen, waren er enige rimpelingen. Doch voor de rest blijven we in de afgeperkte baan. Dat is ook de eis in Zweden, waar, wellicht mede door de economische aansluiting op het brede Russische spoor, de burgerij wordt aangespoord het smalle pad der zuinigheid te betreden.

„Hope springs eternal in the human breast”. De Russisch-Amerikaanse commissie over Korea heeft, voordat zij goed tezamen was gekomen, volledige overeenstemming bereikt. Zou bij zoveel, dat zijn spoor verloor, de zon toch in het Oosten blijven opgaan?

EERSTE NEDERLANDSCHE

Verzekering Mij. op het Leven en tegen Invaliditeit N.V.

Gevestigd te 's-Gravenhage

ADMINISTRATIEKANTOOR DORDRECHT · BELLEVUESTRAAT 2, TELEFOON 5346

Personeels-Pensioenverzekering

verschafft directe fiscale besparing — afschrijving van toekomstige lasten — blijvende sociale voldoening
Vraagt U eens welgedocumenteerd advies aan ons
BUREAU VOOR COLLECTIEVE CONTRACTEN

International Business Machines Corporation New York

kondigt 2 belangrijke nieuwe machines aan:

1. IBM Calculating Punch, Type 602,
2. IBM Proof Machine, Type 801.

Vraagt nadere inlichtingen aan:

Internationale Bedrijfsmachine Mij N.V.

Frederiksplein 34, Amsterdam-C., Tel. nrs. 33406, 33656, 31856

Weer groente-vernietiging in 't Westland!

Is dit werkelijk onvermijdelijk?

Neem kennis van de uitwegen, die Ir J. M. Riemens, Rijkstuinbouwconsulent en Directeur van de Proeftuin te Naaldwijk wijst in zijn gedocumenteerd geschrift

„Waarheen met onze groenten?“

Prijs f 2,40. Vraag het Uw boekhandelaar of zend anders postwissel van f 2,50 aan de uitgever: H. A. M. Roelants — Schiedam

Beschikbare krachten

Economisch Candidaat

commerciële en organisatorische aanleg en ervaring, vloeiend Engels, Spaans, Duits. Bereisd, bespreekt, zich snel kunnende inwerken in nieuwe branché, gewend leidend met personeel om te gaan, pas terug uit Zuid-Amerika, zoekt interessante werkkring met perspectief. Genegen tot uitzending.

Br. onder noa ESB 925 aan het bureau van dit blad, postbus 42, Schiedam.

Wij sluiten verzekeringen voor reconstructiekosten wegens brand-schade aan administratieve bescheiden, tekeningen, plannen e.d.

R. MEES & ZONEN

ASSURANTIE-MAKELAARS

AMSTERDAM · ROTTERDAM · 'S-GRAVENHAGE
DELFT · SCHIEDAM · VLAARDINGEN

AMSTERDAMSCHЕ BANK N.V.

KAPITAAL f 55.010.000. RESERVES f 31.500.000

N.V. KONINKLIJKE
NEDERLANDSCHE
ZOUTINDUSTRIE

Boekelo · Hengelo

ZOUTZIEDERIJ

Fabriek van:
zoutzuur, (alle kwaliteiten)
vloeibaar chloor
chloorbleekloog
natronloog, caustic soda.

gispen

meubelen en gisolampen

culemborg
amsterdam
rotterdam

Koninklijke
Nederlandsche
Boekdrukkerij
H. A. M. Roelants
Schiedam

met papier geïsoleerde kabels /
voor zwakstroom en sterkstroom

koperdraad en koperdraadkabel

kabelgarnituren, vulmassa en olie

NKFB

N.V. NEDERLANDSCHE KABELFABRIEK
DELFT

DE ARTIKELEN VAN DEZE WEEK.

Prof. R. Vandeputte, *De financiering van de industriële wederuitrusting in België.*

In België kon na de bevrijding in de kapitaalbehoefte van de industrie niet worden voorzien door de besparingen van het publiek; het spaarvermogen en de spaarlust bleken te gering. Hoofdzakelijk tengevolge van voordelige exporten beschikte het bedrijfsleven echter zelf over ruime middelen. Ongeveer 30 milliard francs werden aldus in de laatste 15 maanden in de nijverheid geïnvesteerd.

In verband met buitenlandse concurrentie moet echter een daling der winsten worden gevreesd. Er is daarom reden om, bijv. door het toestaan van ruimere afschrijvingen, de belastingdruk te verlagen. Ook bij een dergelijke verruiming van de kapitaalmarkt zal er echter een financieringsprobleem blijven bestaan, dat door de Staat moet worden opgelost. Schr. schetst in het kort de middelen, die hiervoor ter beschikking staan.

Prof. Dr N. J. Polak, *Kapitaalbronnen voor de Nederlandse industrie.*

De industrie-financiering in Nederland stond vóór 1940 in het teken van onze kapitaalrijkdom; de open kapitaalmarkt en het bankcrediet waren hier van minder betekenis dan elders.

Thans behoort de kapitaalrijkdom tot het verleden, terwijl de kapitaalbehoefte juist zeer groot is. Lichtpunten zijn de ruim vloeiende winsten in menig bedrijf en de doorgaande vorming van besparingen. Er is in de gegeven situatie een aanvulling van het financieringsmechanisme nodig om aanbod van en vraag naar kapitaal bij elkaar te brengen. Gedeeltelijk wordt hierin reeds voorzien door de Herstelbank en de algemene banken; er is echter nog ruimte voor participatiemaatschappijen en typische financieringsmaatschappijen. Prioriteitenbepaling blijft onder de huidige omstandigheden noodzakelijk.

Jhr Mr J. Schuurbeque Boeye, *De bevolkingcijfers over het jaar 1946.*

De huwelijks- en geboortecijfers waren in Nederland in 1946 zeer hoog. Het jaargemiddelde van de huwelijken, 11,4 pro mille, was hoger dan in vroegere topjaren. Het geboortecijfer is in de afgelopen jaren „tegen de verdrukking in” gestegen; met 30,2 pro mille is Nederland gekomen op een peil, dat in de jaren 1900—1910 als normaal gold. Enkele oorzaken zijn: grotere geldruimte, verbetering van lonen, uitkering bij bevalling, kindertoelagen, dalende loonbelasting bij stijgend aantal kinderen. Het sterftecijfer ligt weer ongeveer op dezelfde hoogte als in 1934, hetgeen t.o.v. de voorgaande jaren een krachtig herstel betekent.

Dr J. H. van Stuijvenberg en C. van den Berg, *Zwarte prijzen van consumptiegoederen gedurende de bezettingsjaren.*

Gedurende de periode April 1942 tot het begin van de hongerwinter vond een algemene stijging van de zwarte prijzen plaats, die voor verschillende groepen van producten niet even groot was. Zo stegen vet- en eiwithoudende voedingsmiddelen, bijv. boter en eieren, sterker dan granen, die tot de koolhydraathoudende voedingsmiddelen behoren. De oorzaak moet waarschijnlijk worden gezocht in de omstandigheid, dat de tijdens de bezetting verstrekte rantsoenen koolhydraten tot April 1944 relatief minder zijn gedaald dan de rantsoenen vetten en eiwitten. Gedurende de hongerwinter vertoonde de prijsontwikkeling een tegengesteld verloop. Vermoedelijke oorzaak: vraag naar voedingsmiddelen, die het gevoel van honger wegnamen; verder de afsluiting van het Westen van de rest van het land, waardoor koolhydraathoudende voedingsmiddelen schaars werden.

UIT BUITENLANDSE BRON.

Het prijsniveau in de Verenigde Staten werd besproken door President Truman op 5 Juni jl., waarbij de President critiek oefende op de opvattingen van Senator Taft. „Senator Taft's argument”, zo zeide Truman, „that high demand justifies or necessitates high prices is fallacious and dangerous. . . . the old idea of boom and bust”. „High demand makes it feasible to earn good profits at reasonable prices. The boom and bust approach could endanger our prosperity even at a time when underlying economic conditions are favorable”.

Stakingen in Amerika hadden in April jl. de grootste omvang sedert de kolen- en spoorwegstaking van Mei 1946, volgens het „Bureau of Labor Statistics”. Voornamelijk moet dit worden toegeschreven aan de telefontstaking. De stakingen in April kostten 7.750.000 mandagen; voor de drie voorafgaande maanden was het verlies ongeveer 1.100.000 mandagen.

De werkgelegenheid voor afgestudeerden in Amerika is zeer gunstig, naar de „United States Information Service” van 6 Juni jl. mededeelt. Voor hen, die in 1947 afstuderen, staat de grootste arbeidsmarkt van alle tijden open en wel in het bijzonder voor hen, die in de techniek hebben gestudeerd. Aan het Technologisch Instituut van Massachusetts bijv. — een van de beste technische hogescholen in het Oosten van het land — staan er 2 tot 3 betrekkingen open voor elke student, die zijn eerste graad heeft behaald en de afgestudeerde ingenieur kan een keus doen uit 25 kansen.

De gunstige handelsbalans van Canada met de „non-dollar world” in 1946 bedroeg volgens „The Banker” van Juni 1947, \$ 954 miljoen; niet minder dan \$ 750 miljoen van dit surplus werd echter door Canada zelf gefinancierd d.m.v. exportcredieten en voorschotten. Het grootste gedeelte van de zeer ongunstige handelsbalans met de Ver. Staten moest worden gedekt door het aanspreken van geaccumuleerde reserve's; de reserve's aan goud en U.S.-dollars daalden in 1946 met \$ 263 miljoen, de rest van de lopende rekening werd gefinancierd door een netto-import van Amerikaans kapitaal, ten bedrage van \$ 103 miljoen.

De wereldomzet van ruwe diamant bereikte in 1946 met £ 29,61 miljoen de hoogste stand, welke ooit is voorgekomen; in 1929 werd slechts voor ongeveer £ 12 miljoen aan ruwe diamant omgezet, terwijl in 1945 een omzet van £ 24,50 miljoen werd bereikt, aldus de „Neue Zürcher Zeitung” van 7 Juni jl. Van de recordomzet van vorig jaar kwam £ 26,15 miljoen (in 1945 £ 21 miljoen) voor rekening van sierdiamanten; de resterende omzet, ten bedrage van £ 3,46 miljoen (in 1945 £ 3,50 miljoen), betrof industriediamanten.

Een vergelijking van de Franse en Belgische export over 1946 geeft, blijkens „L'Economie” van 5 Juni jl., de volgende resultaten:

	Frankrijk	België
	(in milliarden Franse francs)	
1e halfjaar 1946	21,1	28
2e halfjaar 1946	46,7	51
totaal 1946	67,8	79
waarvan:		
agrarische producten	16,8	2,8
steenkol en steen	6,3	11
ijzerproducten	3,1	15,8
chemische producten	7	10,1
textiel en leder	16,7	16,3
werktuigkundige en electr. prod.	9,2	12,5

DE FINANCIERING VAN DE INDUSTRIELE WEDERUITRUSTING IN BELGIË.

Dat de Belgische nijverheid, na den tweeden wereldoorlog, een aanzienlijke behoefte had aan nieuwe kapitalen, wordt vrij algemeen aangenomen. De oorzaken hiervan lagen trouwens voor de hand: De goederenstocks van onze ondernemingen werden door de opeischingen van den bezetter of door den afzet onder de bevolking volkomen geliquideerd en konden niet vervangen worden. De bedrijfskapitalen waren derhalve niet meer, zooals gewoonlijk, geïnvesteerd in voorraden en fabrieken, maar hadden den vorm aangenomen van tegoeden in bankinstellingen of waren voorloopig belegd in staatsfondsen op korten termijn. Wanneer, na de bevrijding, deze kapitalen moesten aangewend worden tot den aankoop van grondstoffen en de betaling van werkrachten, bleek het dadelijk, dat ze zeer ontoereikend waren, wegens de gevoelige stijging van de prijzen en loonen.

Overigens was de outillage zelf van vele industriële bedrijven hetzij weggehaald door de bezettende overheden, hetzij versleten door een abnormaal gebruik zonder voldoende verzorging tijdens den oorlog, hetzij verouderd, wegens het bestaan van nieuwe vervaardigingsmethodes. Het was dus voor onze nijveraars dringend noodig over belangrijke bedragen te beschikken om allerhande werktuigen en gereedschappen aan te koopen.

Voegt men hierbij nog, dat de monetaire maatregelen van October 1944 geldspeciën en bankdeposito's in zekere mate onbeschikbaar hadden gemaakt, zoo dringt het besluit zich op, dat onze nijverheid met een gevoelig kapitaaltekort had af te rekenen.

Na de oorlogsjaren 1914—1918 heeft het zelfde probleem in zekere mate bestaan. Het werd echter gemakkelijk opgelost met beroep te maken op de kapitaalmarkt. De Belgische industrie ging te dien einde vrij algemeen over tot kapitaalsverhooging door uitgifte van nieuwe aandelen. Deze werden zonder moeite aan den man gebracht. Naarmate de muntontwaarding inderdaad, tusschen 1918 en 1926, belangrijker werd, zochten de kapitalen een toevluchtsoord in industriële beleggingen. De beursnoteringen van nijverheidswaarden stegen naar gelang, de positie van den franc verzwakte.

Thans is de toestand heel anders. Het publiek toont, sinds lange maanden, niet veel belangstelling voor aandelen van vennootschappen. De openbare uitgiften — al zijn er toch geweest — gingen gepaard met groote moeilijkheden. Zeldzaam zijn de ondernemingen, die, wanneer ze hun kapitaalsverhooging aan geldbezitters aanbieden, niet een uiterste inspanning moeten doen om de gewenschte inschrijvingen bijeen te halen. Waarom? Omdat in de reacties van de kapitaalmarkt, in de structuur van de ondernemingen, in de beslissingen en houdingen van de openbare besturen, sinds 1918 zooveel veranderd is!

Wat allereerst te dien opzichte dient vermeld, is het feit, dat het publiek minder geld bezit dan voorheen. Onze bevolking spaart niet meer zooals vroeger. Ze bevindt zich in de noodzakelijkheid de opbrengst van haar werk te besteden aan den aankoop van verbruiksgoederen, die tijdens den oorlog niet konden verkregen worden. Zelfs indien de levensnoodwendigheden voldaan zijn, dan nog wordt er niet erg veel gespaard, omdat daartoe geen lust meer bestaat. Zooveel spaarcenten zijn sinds jaren verloren gegaan, hoofdzakelijk wegens de devaluatie van de munt. Deze bittere ervaring brengt „den man in de straat” tot het besluit, dat het voor hem verkieslijker is zijn geld dadelijk te verbruiken, wanneer hij het heeft.

Overigens velen hebben geen vertrouwen meer in industriële aandelen, omdat zij aanvoelen, dat de vennootschappen niet voldoende bekommerd zijn om deerbiediging van de rechten en belangen van de aandeelhouders. In de XIX eeuw was het een elementair beginsel, dat

winsten werden uitgedeeld, zoodra er winsten waren. Dat hoorde tot de normale werkwijze van de naamlooze vennootschap. Op dit oogenblik keert men nagenoeg geen dividenden uit. De vennootschap bestaat niet meer voor de aandeelhouders. De bedrijfsleiders zijn van oordeel, dat ze hun eigen positie consolideeren met de winsten niet uit te delen en in de zaak zelve te laten. Voor den aandeelhouder wordt slechts belangstelling aan den dag gelegd, wanneer het pijnlijk oogenblik van een kapitaalsverhooging is aangebroken. Daarna heerscht opnieuw tegenover hem een verregaande onverschilligheid. Een dergelijke mentaliteit heeft fataal invloed, dat de spaarders, op hun beurt, de nijverheid den rug toekeeren.

Om een andere reden nog, blijft het publiek wantrouwig. De nationalisatie hangt over de grootindustrie als een zwaard van Damocles. Men weet niet, wie eerst, en wie later zal getroffen zijn. Men is niet eens zeker, dat eenige nijverheidssector zal genationaliseerd worden. Maar het is mogelijk. In geval van nationalisatie zullen de vergoedingen, uitbetaald aan de onteigende aandeelhouders, vermoedelijk gering zijn. Het is dan ook begrijpelijk, dat weinig liefhebbers worden gevonden, wanneer effecten, geëmitteerd door ondernemingen uit de bedreigde sectoren, te koop worden aangeboden.

Er heerscht dus, sinds de bevrijding, een groote kapitaalschaarschte in België en in zooverre spaargelden toch nog voorhanden zijn, blijven ze afzijdig tegenover de industriële behoeften. Sommigen hebben uit dien toestand afgeleid, dat de Staat zelf zich actief moest inlaten met de financiering van de nijverheidswederuitrusting. Het welzijn van de gemeenschap, zoo betoogen zij, is ten eerste betrokken bij het behoud en de verbetering van het industrieel apparaat. Waar de bedrijfsleider onoverkomelijke moeilijkheden aantreft bij het opzoeken van kapitalen, daar zal de Staat een helpende hand uitsteken. Soms bestaat trouwens bij diegenen, die de staatstusschenkomst voorstaan, de bijbedoeling op die wijze een onrechtstreeksche nationalisatie door te voeren.

De nijveraars zelf koesteren daarom een zekeren argwaan tegenover dergelijke voorstellen. Feitelijk hebben ze zich vaak tot hertoe merkwaardig uit den slag getrokken, dank zij de zeer belangrijke winsten, die ze, sinds de bevrijding, hebben geboekt. Het prijzentoezicht heeft in België zijn doel niet ten volle bereikt. Zooals men weet, bereikten de industriële groothandelsprijzen voor afgewerkte producten in December 1946 het coëfficiënt 325 pCt. ten overstaan van de gemiddelde prijzen der jaren 1936 tot 1938. Deze aanzienlijke prijzenstijging bezorgde aan de nijveraars een interessante winstmarge. De uitgevoerde waren zijn trouwens aan geen prijzetoezicht onderworpen. Hoe hooger de prijs ligt, welke de exporteur van zijn buitenlandschen afnemer kan bekomen, hoe meer deviezen ten bate van België worden opgebracht. Daar na de bevrijding de economische herleving zich in ons land vlugger voordeed dan in de meeste Europeesche staten, bestonden voor onze nijveraars onmetelijke exportmogelijkheden. De winsten, die ze hierbij hebben gemaakt, mag men fantastisch noemen. Vermits, zooals hierboven werd uiteengezet, de winstverdelingen ten bate van de aandeelhouders vrij beperkt bleven, voltrok zich een indrukwekkende autofinanciering. Het Departement van Wederuitrusting—België inderdaad sinds één jaar een afzonderlijk Ministerie voor de behandeling van deze aangelegenheid — publiceerde onlangs zekere schattingen, volgens dewelke circa 30 miljard door de nijverheid in den loop van de laatste 15 maanden werden gebezigd voor de verbetering van haar outillage. Deze som komt in ruime mate voort uit geïnvesteerde winsten. Daar anderzijds de wederuitrusting tot hertoe slechts met een gematigd tempo kon geschieden, uit hoofde van het feit, dat de leveringstermijnen voor de outillage, in binnen- en buitenland besteld, vrij lang waren, kan men, alles samengenomen, bevestigen, dat de winsten gelijken tred hebben gehouden met de financiële

behoefden voor de hernieuwing en de modernisering van het industrieel apparaat.

Voorloopig werd dus het vraagstuk van de financiering der wederuitrusting in zekere mate opgelost. De toegepaste methode is wellicht niet van blijvenden aard. Naarmate de producten op de binnenlandsche en op de buitenlandsche markten talrijker worden, is de afzet minder gemakkelijk en krimpt de winstmarge onvermijdelijk in. De vraag blijft derhalve bestaan voor de toekomst: aan welke bron kan de nijverheid putten om haar kapitaalbehoefden te bevredigen?

De professionele vereenigingen van nijveraars vragen met aandrang een verbetering van de fiscale wetgeving en een verlichting van den fiscaal last. De huidige reglementatie nopens de afschrijvingen op het materiaal, welke aan de belastingbetaling ontsnappen, is al te streng. Die afschrijvingen moeten toegelaten worden met inachtneming niet van den vóóroorlogschen aankoop prijs maar van de huidige waarde der outillage. Het Departement van Financiën heeft aangekondigd, dat in die richting inderdaad een gewichtige stap zou worden gezet: de vóóroorlogsche aankoop prijs van industriële gereedschappen zal voor de vrij van belasting uit te voeren afschrijvingen met 2,5 mogen vermenigvuldigd worden. Deze toegeving, al is zij belangrijk, geeft maar gedeeltelijk voldoening. Want in vergelijking met 1940 zijn de prijzen van machines 3 of 4 maal, zoo hoog. Onze industrie vraagt bovendien dat zij op haar winsten een zeker gedeelte zou mogen afnemen, dat aan geen belastingen zou onderworpen zijn, niet alleen wanneer het gaat over de afschrijving van bestaande materiaal maar nog telkens de aan den Fiscus onttrokken gelden tot den aankoop van nieuwe werktuigen worden aangewend. Nopens dit laatste punt hebben de openbare overheden nog geen stelling ingenomen. Er is pro en contra. Natuurlijk verdient de wederuitrusting bevorderd te worden. Doch men moet ook vermijden, dat de nijveraars een bevoorrechte categorie burgers zouden zijn, die, minder dan andere, den belastinglast hebben te dragen.

Het is vanzelfsprekend, dat alle maatregelen, die van aard zijn, om de binnenlandsche kapitaalmarkt te verruimen, de oplossing van ons probleem vergemakkelijken. Doch de vraag is dan telkens, of die maatregelen mogelijk zijn, rekening gehouden met het algemeen politiek, economisch en sociaal beleid van de Regeering. Een officiële verklaring, volgens dewelke in België geen nationalisaties zullen doorgevoerd worden, zou ontegenzeggelijk de evolutie van de beurs en van de investering in nijverheidswaarden verbeteren. Doch een dergelijke verklaring is zeer moeilijk te verkrijgen. De vastheid van de muntwaarde is een gewichtige factor voor de kapitaalvorming. Wie kan echter de toekomst voorspellen en op voorhand aankondigen, dat de prijzen niet meer zullen stijgen? De bevolking blijft dus sceptisch, wantrouwig en vreest, dat ze later niet genoegzaam de sommen zal terugvinden, die ze thans als spaargelden zou beleggen.

Men bewere evenwel niet, dat er niets kan gedaan worden om de kapitaalmarkt te verbeteren: een gezond en voorzichtig beheer van de staatsfinanciën, het evenwicht van de Rijksbegroting, een stevige Regeering, de vermindering van de belastingdruk, zoo het eening, zins, de afschaffing van de remmende overheidsreglementeringen, telkens ze als een gepermeerde nasleep van den oorlog kunnen beschouwd worden, ziedaar zooveel factoren, die een gunstige klimaat tot stand brengen.

Van onze nijveraars mag eveneens gevraagd worden, dat ze een uiterste inspanning zouden doen om de onontbeerlijke kapitalen te verdienen en te vinden: een wijs beleid, dat de aandeelhouders niet afstoot maar integendeel aantrekt, volharding waar de kapitaalmarkt moeilijk te veroveren is, dynamisme, oorspronkelijkheid, verbeeldingskracht, een voldoende durf en ondernemingsgeest,

al die gaven worden van onze bedrijfsleiders voor het verkrijgen van nieuwe financiële middelen verwacht.

Spijts alles, zal er echter een financieringsprobleem blijven bestaan, dat door den Staat moet behandeld worden. Kapitalen dienen door het Openbaar Gezag voor investeringsdoeleinden beschikbaar te worden gesteld. Waar zullen ze gevonden worden? Men mag er natuurlijk niet aan denken op ruime schaal beroep te maken op het Uitgifte-instituut. Inflatie is geen oplossing en haar rampspoedige gevolgen zijn voortaan voldoende bekend om dien weg niet op te gaan. De hulp van de Nationale Bank zal dus niet bestaan of in ieder geval zeer beperkt blijven.

De Algemeene Spaar- en Lijfrentekas, die sinds nagenoeg één eeuw spaarboekjes ten behoeve van de werkende klasse opent door bemiddeling van alle postkantoren van het land, heeft het vertrouwen van onze bevolking behouden. De statistieken wijzen uit dat, spijs de heerschende kapitaalschaarschte, de beleggingen bij de Spaarkas nog steeds gevoelig toenemen. Het past, dat een deel van deze spaarpenningen volgens bepaalde modaliteiten aan de industriele wederuitrusting ten goede zou komen. Zulks geschiedt trouwens.

Ook worden ten huidigen dage door de groote verzekeringsmaatschappijen in nijverheidsobligatiën, belangrijke bedragen belegd, die de wiskundige reserves van de zich steeds vermenigvuldigende levensverzekeringen vertegenwoordigen. De wet aanvaardt deze beleggingswijze.

Naast het vrijwillig sparen bestaat de gedwongen besparing. In alle landen hebben de maatschappelijke verzekeringen een aanzienlijke uitbreiding genomen. Wellicht nergens in dezelfde mate als in België. Sinds de bevrijding werd bij wijze van besluitwetten een verregaande wetgeving betreffende de dekking van alle maatschappelijke risico's uitgevaardigd. Door afhouding op het loon, maar vooral door patronale bijdragen, worden te dien einde geldsommen aangelegd, die 25 pCt. van de loonen belopen. Een heel deel van het geld dient natuurlijk, na afzienbaren tijd, tot verwezenlijking van het doel waarvoor het bestemd is: de bedragen verzameld voor het betaald verlof, bij voorbeeld, worden ieder jaar aan de werknemers uitgekeerd wanneer ze hun vacantiëtijd genieten. Doch andere kapitalen met maatschappijken oorsprong behoeven een veel langere plaatsing, namelijk onder meer de bijdragen van werkgevers en werknemers voor het aanleggen van de ouderdomspensioenen. Het is normaal, dat deze geldsommen op langeren termijn worden geïnvesteerd, vermits ze ook maar na een langeren tijdverloop liquide moeten worden. Beleggingen in industriele obligatiën zijn hier in gegeven voorwaarden volkomen gegrond en zijn trouwens gaande.

Zooals de meeste Europeesche landen, kijkt België ook uit naar buitenlandsche kapitalen om de wederuitrusting van zijn industrie te financieren. Sinds de bevrijding, werd er in het buitenland weinig door België ontleend. Wij beschikken over beperkte credieten in de Vereenigde Staten, in Canada en in Zwitserland. Ze werden trouwens meer voor den aankoop van grondstoffen dan voor het verkrijgen van nijverheidsoutillage aangewend. In de Vereenigde Staten lijkt de kapitaalmarkt op dit oogenblik niet zeer toegankelijk. Al geniet België aldaar over een gunstige faam, toch heeft het af te rekenen met de algemeene argwaan, welke de Amerikanen ten opzichte van Europa's toekomst koesteren. Op internationaal plan werd, zooals men weet, een Bank voor den Economischen Wederopbouw opgericht. Ze staat in nauwe betrekking met het Internationaal Monetair Fonds. Verschillende credietaanvragen worden door haar op dit oogenblik ingestudeerd. Het is niet uitgesloten, dat ook België haar buitenlandsche valuta ontleent voor de verbetering van 's lands industrieel apparaat. Onze landgenooten zijn evenwel over 't algemeen van gevoelen, dat buitenlandsche leeningen met groote omzichtigheid en slechts ten beloope van beperkte

bedragen moeten opgenomen worden. Zij wijzen op den nadeeligen invloed van de verschuldigde rente op de wisselpositie van ons land.

Uit dit beknopt betoog moge blijken, dat de financiering van de wederuitrusting in België een belangrijk en moeilijk maar niet volkomen onoplosbaar vraagstuk is. Het weze beklemtoond, dat de oplossing slechts geleidelijk moet gevonden worden, naarmate de outillages vervaardigd kunnen worden. Het ware een misstap onze nijveraars niet te helpen, wanneer ze hun productiemiddelen wenschen te moderniseeren. Doch het zou ook een fout met niet geringe beteekenis zijn, de financieele gezondheid van het land in gevaar te brengen door een hulpverschaffing, die, de klassieke en orthodoxe beginselen nopens de kapitaalvorming veronachtzamed, inflationistische methodes zou toepassen bij de uitdeeling van belangrijke leeningen aan de Belgische industrie.

LEUVEN.

Prof. R. VANDEPUTTE.

(Gezet in de oorspronkelijke spelling.)

KAPITAALBRONNEN VOOR DE NEDERLANDSE INDUSTRIE.

De industrie-financiering in Nederland vertoonde vóór de oorlog een aantal typische kenmerken van een vándouds kapitaalrijk land. Een zeer groot deel van de industriële ondernemingen, waaronder vele van respectabele omvang, werkte vrijwel uitsluitend met familiekapitaal, naar behoefte aangevuld door bankcrediet op voorraden en debiteuren. Handelaarsfamilies uit vroegere eeuwen, die in de negentiende of twintigste eeuw hun handelszaken door industriële bedrijvigheid gingen voeden of aanvullen, fournerden zelve de daarvoor benodigde middelen uit hun in de handel verdiende vermogens en uit de steeds weer opnieuw bespaarde winsten. Vrijwel de gehele industrie van Twente, de Zaan, de Merwede en de Noord is op deze manier groot geworden.

Naast de directe industrialisatie door het handelskapitaal zijn er ook de klein-begonnen industrieën, aanvankelijk door de grondstof leverende of producten afnemende handel gefinancierd, later door opleg van winsten van deze somtijds zwaar drukkende band bevrijd. Ruime winst en sober leven heeft deze industriëlen in staat gesteld, hun bedrijven met eigen kapitaal uit te breiden en tot grote en middelgrote fabrieken te doen uitgroeien. Ook hier zijn familievermogen en aanvullend bankcrediet de voornaamste kapitaalbronnen. De Brabantse industrie is op deze wijze groot geworden, maar evenzeer de nijverheid in Limburg, Gelderland en de Noordelijke provincien.

De open kapitaalmarkt en het bankwezen hebben voor de financiering van de industrie geenszins de levenwekkende en schragende betekenis gehad, die in andere landen valt waar te nemen. Tal van industriële ondernemingen hebben deze beide bronnen niet behoeven aan te boren: hun leiders konden zich het kapitaal verschaffen uit eigen middelen of uit een beperkte kring van verwanten en vrienden. Anderzijds waren kapitaalmarkt en bankwezen geruime tijd nog zeer terughoudend tegenover de nationale nijverheid. Belangrijke bedrijven buiten het centrum van de geldhandel, zoals de margarine-nijverheid en de handel in moderne outillages, moesten tegen het einde der vorige eeuw hun aandelen op een buitenlandse kapitaalmarkt plaatsen, omdat de Nederlandse belegger er geen belangstelling voor had en het Nederlandse bankwezen deze belangstelling niet wakte. De handel en de daarmee samenhangende scheepvaart en Indische cultures genoten, naast buitenlandse waarden, de voorkeur van bankiers, beleggers en speculanten.

In het begin van de twintigste eeuw is dit anders geworden. Het bankwezen rust zich door toenemende concentratie toe tot steun aan de over het gehele land ver-

spreide en over talrijke bedrijfstakken verdeelde nationale industrie. De banken zijn spoedig in staat, niet alleen de snel toenemende industriële bedrijfsprocessen en de afzet in binnen- en buitenland te financieren, zij verschaffen ook kapitaal voor uitbreiding in bedrijfsoutillage in anticipatie op komende emissies van ter beurse verhandelbare effecten. Een aantal industriële ondernemingen slaagt erin, aandelen of obligatiën in het publiek te plaatsen. Het opnemen van deze waarden gaat eerst nog schoorvoetend, de schroom van de beléggers ten opzichte van het industriële aandeel leidt in het laatste decennium vóór de eerste wereldoorlog tot uitgifte van obligatië-achtige preferente aandelen. De winstmogelijkheden, welke de positie van neutrale in die oorlog ons land biedt, en de aanzienlijke prijsstijging gedurende die tijd, doen sedert 1915 een voorkeur voor winstdeling ontstaan, die de plaatsing van gewone aandelen ten-zeerste bevordert. Tal van industriële ondernemingen brengen met groot succes gedurende de oorlog en tijdens de na-oorlogse hausse publieke emissies van gewone aandelen ter markt.

Toch bleef de publieke financiering van de industrie beperkt tot een betrekkelijk gering aantal ondernemingen. In 1939 waren onder de rubriek industriële ondernemingen ter beurse genoteerd, naast aandelen in industriële ondernemingen, die behoorden tot de grote concerns A.K.U., Leverunie en Philips, de aandelen in ruim 100 fabrieksondernemingen, verdeeld als volgt:

Grootte	Aantal Gepl. kap. in mln gld.
Mijen. m. gepl. kapitaal boven 5 mln.	-10 80
„ „ „ „ 3-5 „	17 65
„ „ „ „ 1-3 „	45 70
„ „ „ „ ben. 1 „	40 20
	112 235

Deze terughoudendheid tussen kapitaalmarkt en industrie was wederzijds. De beleggers waren nog steeds meer gewend aan belegging in obligatiën en daarnaast in aandelen van scheepvaart, Indische ondernemingen, internationale concerns en banken. De obligatiemarkt toonde zelfs zulk een aanbod van kapitaal, dat de dalende vaste rente bezorgdheid wekte en het aanzijn gaf aan belangrijke discussies over spaar- en omslagstelsel bij de verzekering voor de oude dag en de nagelaten betrekkingen. Een zekere renteniersmentaliteit, die uiterste zekerheid zoekt — maar die niet steeds vindt! — viel bij de beleggers op te merken. Waar die bestaat ontwikkelt zich geen nauwe betrekking tussen beurs en industrie.

Een groot deel van de industrie had deze nauwe betrekking niet van node. Familievermogen en winstopleg voorzagen bij verschillende ondernemingen in de geleidelijk stijgende kapitaalbehoeften, welke stijging getemperd werd door de voortdurende daling van het prijsniveau van 1920 tot 1935. Er waren verschillende vermogende lieden, die opbloeiende bedrijven van kapitaal voorzagen en ze tegelijkertijd van advies of bijstand dienden, bijvoorbeeld als gedelegeerd of president-commissaris. Er waren ook talrijke personen, die op betrekkelijk jeugdige leeftijd met een behoorlijk fortuin uit de tropen terugkwamen en niet op hun lauweren wensten te rusten; zulke energieke vermogenden voegden en hun werkkraft en hun geldmiddelen toe aan de deskundige bedrevenheid en het onvoldoende kapitaal van beginnende industriëlen en bouwden zodoende samen met deze bedrijven op. De intieme relaties voorzagen de bedrijven van het kapitaal, dat deze bij geleidelijke ontwikkeling behoeften.

Industriebanken, financieringmaatschappijen, industriële consortia en dergelijke vormen, in kapitaalarme landen met zeer snelle industriële ontwikkeling welbekend, waren in ons land, zo ze al bestonden, zeldzame exemplaren, die weinig ontwikkeling vertoonden. Ze bleken niet nodig, gezien het ruim beschikbare kapitaal, de steeds

voortgaande kapitaalvorming door besparingen, zowel uit lopend inkomen en uit bedrijfswinst binnenslands als uit verdiensten in de overzeese gebiedsdelen en in het buitenland. De kapitaalbehoefte van de industrie waren ook niet overmatig: de industrie was modern geoutilleerd en kon zich met geleidelijke uitbreiding van midelen tegelijkertijd technisch op peil houden en naar omvang van de productie vergroten, daarbij geholpen door de prijsdaling.

Na de oorlog is dit alles in sterke mate veranderd. De vernieling, de beroving, de stilstand gedurende de verzetswinter bij uitnemendheid, de uitputting in diezelfde winter, die immers ook de hongervinter was, de zware oorlogslasten, de opheffing van de deviezengrens met onverzadigbaar, Duitsland, dit alles heeft onze kapitaalrijkdom tot het verleden verwezen. De kapitaalbehoefte der industrie is zeer groot. De prijsstijging eist reeds aanzienlijke uitbreiding van de ter beschikking staande middelen, de liquidatie van voorraden, de roof of de roofexploitatie, op de outillage toegepast, en het achterwege blijven van vernieuwing sedert zeven lange jaren maken aanschaffing van nieuwe productiemiddelen hoog nodig. De door de uitverkoop van voorraden en niet-vernieuwing van machines gevormde kasvoorraden zijn opgegaan aan steun voor verzet, sabotage en niet-voldoen aan de oproep van de bezetter om voor hem te werken. Voorts eisen belastingen en door verhoging der lonen ontstane tekorten in pensioenfondsen nadere voorziening.

Een lichtpunt voor menig bedrijf is de ruim vloeiende winst. Iedere verbetering van de nog gebrekkige efficiency boven het peil, dat bij de prijszetting als actueel is aanvaard, geeft de onderneming een tijdelijke extra-bate zolang niet de representatieve onderneming in de bedrijfstak die grotere rationaliteit heeft bereikt en de Prijsbeheersing ze in de calculaties heeft betrokken. Die extra-bate is tegelijkertijd prikkel tot verdere opvoering der werkdadigheid en bron van financiering ervan. In verreweg de meeste bedrijven is zij echter voor dit laatste doel onvoldoende.

Tweede bron voor de financiering van de noodzakelijke heroutillage en herbevoorrading is de besparing. Opperflakkig lijkt het alsof er van besparingen weinig sprake kan zijn: het dure leven laat weinig opleg toe en de belastingen en blokkades nemen de lust tot sparen weg. Niettemin zijn er talrijke symptomen waar te nemen, die deze vaak gehoorde defaitistische uitlatingen logenstraffen.

Om te beginnen gaat de normale/besparing van jaarpremies voor pensioenen en levensverzekeringen rustig voort. Het dure leven, het verhoogde nominale inkomen leidt velen ertoe, hun verzekerde bedragen en dus hun premieverplichtingen te verhogen. Daartoe leidt ook de gunstige behandeling, die de lijfrentekoop en de premie voor levensverzekering met lijfrenteclausule bij de heffing van de inkomstenbelasting geniet. In de handen van de institutionele beleggers wordt dus heel wat nieuw kapitaal bespaard.

Daarnevens zijn er de uitzonderlijk grote winsten in bepaalde sectoren van het bedrijfsleven, waar voor uitbreiding van het bedrijf en vergroting van de outillage geen aanleiding bestaat. Verschillende takken van handwerk, kleine industrie, land- en tuinbouw, visserij, vervoer, handel, enz., werpen aan hun ondernemers en werknemers aanzienlijke inkomsten af, die niet ten verbruik, maar evenmin ter investering worden aangewend. Grote bedragen aan bankbiljetten of aan spaarbank- en banktegoeden, uit zulke baten verkregen, worden opgehoopt. Een geldhoeveelheid, die door haar immobiliteit voorshands ongevaarlijk is voor het prijsniveau.

Zulk een immobiele koopkracht zijn ook het gebloekteerde tegoed en het Grootboek van de Wederopbouw.

Met dit verschil echter, dat deze bedragen niet beschikbaar zijn zolang ze niet worden vrijgegeven, terwijl de aanzienlijke middelen, die zich geleidelijk ophopen bij institutionele beleggers en nieuwe kapitalisten, te allen tijde door deze kunnen worden belegd.

De eigenaardige omstandigheid doet zich nu echter voor, dat deze beide categorieën, die over de bespaarde koopkracht beschikken, slechts moeizaam tot de industrie zijn te brengen, welke de middelen behoeft. Zowel de institutionele beleggers met hun in gulden tegen vaste rente aangegane of gecalculerde verplichtingen, als de nieuwe kapitalisten, die de kunst van het beleggen nog niet verstaan en dus de primitieve renteniersgestie volgen, geven hun belangstelling in hoge mate aan vastrentende obligatiën, waaraan weinig risico, maar ook weinig perspectief verbonden is. De industriële aandelen zijn hun veelal te onzeker. Industriële schuldbrieven, mits tegen bepaalde rentevoet, kunnen wellicht in hun ogen genadé vinden, voor de industriële onderneming brengt een aanzienlijke schuldverplichting een zware last mede, die zij niet gaarne torst¹⁾.

Daar komt nog bij, dat de winter 1944/'45 een verschuiving van rijkdom en welvaart te zien heeft gegeven, uit de grote steden en villadorpen van het hongergebied en uit Arnhem en omgeving naar de meest landelijke bevolking van de agrarische delen des lands. Ook hier vele nieuwe kapitalisten, die de weg naar de kapitaalmarkt nog moeten vinden.

Er zal een aanvulling van ons financieel mechanisme nodig zijn om te bevorderen, dat dit aanwezige aanbod van bespaarde middelen de behoeftige ondernemingen kan vinden en bereiken. De bestaande organen van de kapitaalmarkt zijn daartoe niet voldoende.

Weliswaar vinden de beleggers, die op vaste rente en grote zekerheid gesteld zijn, een levendige vraag bij de overheidslichamen, met name de Staat, geflankeerd door gemeenten, provinciën en waterschappen, maar de lage rente en de vrees voor koersverlies bij mogelijke stijging van de rentestand weerhouden velen van belegging in die richting op lange termijn. Tot het uitgeven van een lening met beweeglijke rentevoet, zoals enige malen door mij met instemming van verschillende deskundigen in overweging is gegeven²⁾, is het nog niet gekomen. Dezelfde beleggers zouden emplooi voor hun middelen vinden op de hypotheekmarkt — indirect via de hypotheekbanken of rechtstreeks bij houders van onroerend goed — als de particuliere woningbouw maar loskwam, maar de starheid der huren en de stijging der bouw- en onderhoudskosten verhindert het in gang komen daarvan.

De ondernemingen ontmoeten wel kapitaal aanbod, onder andere uit liquidatie van buitenlandse beleggingen, getuige de toenemende stroom van aandelenemissies in de laatste tijd:

Maandgemiddelde voor emissies van gewone aandelen in mln. gld. reëel.

Jan.-Maart 1946	0,2
April-Juni 1946	0,1
Juli-Sept. 1946	4,6
Oct.-Dec. 1946	5,6
Jan.-Maart 1947	0,5
April 1947	7,1

¹⁾ Merkwaardigerwijze hebben velen, blijkens de debatten over de Vermogensheffing in de Tweede Kamer, gemeend, dat ik dit be-zwaar niet zou voelen. Ik heb in mijn laatste artikel over de Vermogensheffing („E.-S.B.” van 12 Maart 1947, blz. 205 v.v.) betoogd, dat besloten ondernemingen de bezwaren moeten overwinnen om elders dan in hun beperkte vriendenkring middelen op te nemen. Ik heb daar geenszins bedoeld, dat dat bankvoorschotten of geld-leningen moesten zijn. Er zijn ook nog outsiders-aandeelhouders.

²⁾ Zie „E.-S.B.” 19 Juni 1946, blz. 387 v.v.; 20 November 1946, blz. 769 v.v.; voorts Prof. van den Brink in het Eerste Kamerdebat over de Conversiewet.

Vergeleken met de omvang der besparingen, zoals die door het Centraal Planbureau worden geschat, zijn deze bedragen echter verdwynend klein. Volgens de Plannota 1947 raamt dit Bureau de gezinsbesparingen, waaronder vermoedelijk mede begrepen is de opleg van winsten in persoonlijke ondernemingen in landbouw, visserij, ambacht, detailhandel en dergelijke, op 800 miljoen gulden, naast een bedrag aan reservering en directe investering in de bedrijven van 300 miljoen. De ter belegging bij institutionele beleggers beschikbare gelden worden eveneens op 300 miljoen geschat. Alles voor het jaar 1947. Daarbij vergeleken is het totaal der aandelen-uitgiften zeer gering.

Het is dus van betekenis, bruggen te slaan tussen hen, die gelden beschikbaar hebben, en de ondernemingen, die ze behoeven.

Zulk een brug vormt reeds de Herstelbank, die door uitgifte van preferente aandelen met staatsgarantie voor 3½ pCt. dividend kapitaal heeft aangetrokken van op zekerheid en vast rendement gestelde beleggers en dat aan de kapitaalbehoevende ondernemingen uitleent. Zulk een brug vormen in zeker opzicht ook de algemene banken, wanneer zij depositogelden aanwenden voor financiering van voorraden en omzetten van cliënten. De mate, waarin thans deze bruggen zijn aangewend, blijkt uit de volgende cijfers. Het bedrag, aan debiteuren voorgeschoten door de Herstelbank (Maatschappij tot Financiering van het Nationaal Herstel), was op 31 December 1946, blijkens het jaaryerslag dier instelling, 81 miljoen gulden; het totaal aan gecontracteerde crediten, inclusief het nog niet opgenomen gedeelte, bedroeg 135 miljoen, terwijl nog 40 miljoen reeds verleend en goedgekeurd, maar nog niet gecontracteerd was. Totaal is dus door deze instelling van haar in werking treden in November 1945 tot 31 December aan credit toegezegd voor een bedrag van 175 miljoen gulden. De post debiteuren bij de vier grote banken steeg van 242 miljoen gulden op 31 Januari 1946 tot 341 miljoen op 31 December 1946 en 358 miljoen op 30 April 1947, een stijging van rond 100 miljoen. Tegelijkertijd namen de aan deze banken toevertrouwde gelden met ongeveer 400 miljoen gulden af. In totaal kwam uit deze bronnen dus 6 à 700 miljoen gulden beschikbaar voor herouitlering en herbevoorrading van het bedrijfsleven, de overheidslichamen en de gezinshuishoudingen. Deze bronnen zijn voorshands van meer betekenis dan de publieke emissies.

Een groot nadeel van deze wijze van financiering is de belasting van de bedrijven met schuldverplichtingen. Veel beter zoude het zijn, indien de ondernemingen aandelen konden plaatsen. Zolang bij de kapitaalbezitters een zekere renteniersmentaliteit blijft overheersen, die hen afhoudt van deelneming in het wel en wee van kapitaalbehoevende ondernemingen, zal er een intermediair nodig zijn, dat door vereniging van velerlei deelnemingen in deskundige hand de daaraan verbonden risico's compenseert en nivelleert en een mate van zekerheid biedt, die de secure beleggers vertrouwen doet stellen en gelden doet fourneren. Lichamen van deze aard heeft ons land nog te weinig; voorzoverre zij er zijn is men er nog niet alom mee vertrouwd.

Zulke lichamen zijn de participatiemaatschappijen, uiteenvallend in drie groepen, waarvan ten deze van betekenis zijn de beleggingmaatschappijen en de financieringmaatschappijen. Beide kunnen in het huidig stadium van kapitaalarmoede en dringende noodzaak tot herstel gewichtige diensten bewijzen. Het enige jaren vóór de oorlog in zwang gekomen stroeve fondsendepôt is voor deze dynamische tijd van weinig betekenis, de beleggingmaatschappij met vrije, op verdeling van kansen en deskundige selectie berustende beheersgesterie is het lichaam bij uitnemendheid, dat het kapitaal van vele beginnende beleggers, van kapitalisten, die hun aandacht

aan andere zaken hebben te besteden dan aan het beheer van hun privévermogen, en last but not least van talrijke beleggingsinstellingen op voldoende zekere en rendabele wijze kan beleggen in een keur van aandelen en zodoende aanzienlijke sommen, die beschikbaar zijn en beschikbaar komen, op redelijke voorwaarden aan het bedrijfsleven toevoeren.

Daarnaast zullen typische financieringmaatschappijen nodig zijn, ondernemingen met groter risico en intiemer bemoeienis met de te financieren bedrijven, die uit een ondernemende en risico aandervende kern van oprichters een kapitaal moeten samenbrengen, hetwelk aan de beleggers, die uitgenodigd zullen worden, aan het lichaam voorrangskapitalen toe te vertrouwen, de daarvoor nodige zekerheid moeten verschaffen. Zulke lichamen bestaan in ons tevoren kapitaalrijke land niet. Bankwezen, effectenhandel, institutionele beleggers en industrie zullen zich aan de veranderde situatie van kapitaalarm land moeten aanpassen om het nodige organisme in gang te brengen.

Er is meer aanpassing aan deze nieuwe toestand van kapitaalarmoede nodig. Er zijn er nog veel te veel, die de grote verandering, die wij hebben doorgemaakt, te weinig begrijpen. Kapitaalinvestering is niet enkel meer, zoals in de tijd van onze kapitaalrijkdom, een kwestie van kostencalculatie en vergelijking van de productiekosten met en zonder de toegevoegde investering, het is nu tevens een onttrekking aan andere investeringsmogelijkheden. Daarom is nauwgezette overweging van de urgentie der investering en *voorafgaande* verzekering van de beschikbaarheid der middelen een voorwaarde voor het aanvangen van een investeringsprogramma. Indien dit, zoals het vaak lijkt, door ondernemingen en overheidsbedrijven, door bestuurders van gemeenten en van instellingen van sociale voorzorg, veelal ook door van economisch doorzicht gespeende technici, uit het oog wordt verloren, zal de financiering van het industriële herstel grote moeilijkheden baren. Indien men het meest urgente een redelijke prioriteit laat en handelwijzen en organismen aanpast aan de structuur van kapitaalarm land, zal het mogelijk zijn, binnen afzienbare tijd onze bedrijfsoutillages en grondstofvoorraden, thans knelpunten van de wederopleving, behoorlijk op peil te brengen.

Wij zijn nu eenmaal armer dan onze Belgische vrienden, die, acht maanden eerder bevrijd, weinig beschadigd, zonder ontwrichting in hongerland, noch ook in overzeese gebiedsdelen, reeds vóór de bevrijding weer aan het werk konden gaan en dus met een gave outillage, een getrainde bevolking en een welgevulde valutapot de naoorlogse periode ingingen, terwijl wij met een gehavend productie-apparaat, een uitgeput volk, een zware buitenlandse schuldenlast en plichten tegenover onze bonafide vrienden in Indonesië eerst veel later, onder veel ongunstiger omstandigheden konden trachten, onze taak te hervatten. Wanneer men van dat verschil maar goed overtuigd is, dan kan de aanpassing slagen.

ROTTERDAM L

P.

DE BEVOLKINGSCIJFERS OVER HET JAAR 1946.

Reeds in de loop van het jaar 1946 werd bekend, dat het aantal huwelijken en levendgeboren kinderen dat jaar een zeer grote en nimmer te voren geregistreerde stijging te zien gaven. Zoals dat meer gebeurt, men ging met behulp van enkele inmiddels bekend geworden maandcijfers op dit thema doorborden en zo achtte men het niet onmogelijk, dat het aantal levendgeboren kinderen in 1946 het cijfer van 300.000 benaderen, mogelijk wel overschrijden zou.

Zover is het echter niet gekomen. Het eindcijfer, zoals dat voorlopig is vastgesteld, wijst voor 1946 een totaal

van 283.802 levendgeborenen kinderen aan. Zij het dan, dat dit niet zo hoog is als optimisten aanvankelijk meenden te mogen verwachten, het steekt desniettemin ver uit boven hetgeen Nederland in dit opzicht ooit vóórdien te zien heeft gegeven. Met een verhoudingscijfer van 30,2 pro mille zijn wij plotseling weer aangeland op een peil, dat in de jaren 1900—1910 als normaal gold. Ook het huwelijkscijfer heeft zijn voorgangers met vele lengten achter zich gelaten.

In de eerste plaats volgen hieronder verschillende bijzonderheden over 1946, waarbij ter vergelijking zijn opgenomen de overeenkomstige cijfers over voorgaande jaren en perioden van vijf jaren. Met betrekking tot 1944 en in nog sterkere mate ten aanzien van 1945 konden slechts fragmenten worden gegeven, omdat de cijfers, waarom het hier gaat, deels nog niet bekend en vrijgegeven zijn. In de achter ons liggende periode na de bevrijding is echter reeds veel teruggevonden en gereconstrueerd, zodat het niet uitgesloten mag worden geacht, dat eerst-daags ook hier de bestaande lacunes zullen kunnen worden aangevuld.

TABEL 1.

	Huwelijken	Levendgeborenen	Overledenen	Geboorteoverschot	Per 1.000 der gem. bevolking.					
					Huwelijken	Levendgeborenen			Overledenen	Geboorteoverschot
						Totaal	Eerstgeborenen	Latergeborenen		
1930—1934	59.607	176.345	72.810	103.535	7,4	21,7	5,8	15,9	9,0	12,7
1935—1939	67.630	174.257	74.601	99.656	7,9	20,3	5,9	14,4	8,7	11,6
1940—1944	67.276	197.221	92.601	104.620	7,5	21,8	—	—	10,2	11,6
1939	80.597	180.917	75.841	105.076	9,2	20,6	6,1	14,5	8,6	12,0
1940	67.220	184.846	87.722	97.124	7,6	20,8	6,5	14,3	9,9	10,9
1941	65.718	181.959	89.716	92.243	7,3	20,3	6,4	13,9	10,0	10,3
1942	87.559	189.975	86.040	103.935	9,7	21,0	6,3	14,7	9,5	11,5
1943	65.436	209.379	91.438	117.941	7,2	23,0	7,2	15,8	10,0	12,9
1944	50.446	219.946	108.087	111.859	5,5	24,0	— ¹⁾	— ²⁾	11,8	12,2
1945	72.190*)	209.800*)	140.000*)	69.300*)	7,8 *)	22,6 *)	—	—	15,1 *)	7,5 *)
1946	107.074	283.802	79.784	205.018	11,4	30,2	8,2	22,0	8,5	21,7

¹⁾ Januari—Juni 7,4 pro mille.

²⁾ Januari—Juni 16,8 pro mille.

*) Voorlopige cijfers.

Huwelijken.

Er is onder de cijfers, welke de loop van de bevolking illustreren, geen tweede, dat na 1939 over een periode van 7 achtereenvolgende jaren van het ene jaar op het andere zo grote verschillen te zien heeft gegeven en een dermate grillig verloop heeft gehad als het huwelijkscijfer. Laat ik er echter dadelijk bij mogen voegen, dat, wanneer men de gemiddelden over perioden, telkens van 5 jaren, met elkander vergelijkt, het gemiddelde van 1940—'44 slechts een fractie hoger ligt dan dat van 1930—'34, toen de economische crisis op dit cijfer meer en meer haar invloed deed gevoelen — in het bijzonder in 1932 — en dat het lager is dan dat van 1935—'39, toen er een herstel was ingetreden en het hoge gemiddelde over 1939 zeer sterk zijn invloed heeft doen gelden¹⁾.

Het jaar 1944 geeft een zeer scherpe inzinking. Dit is deels een normaal verschijnsel als reactie op de hoge gemiddelden van de voorafgaande jaren, deels een rechtstreeks gevolg van de buitengewone omstandigheden en de onzekerheid, waarin men in Nederland na Dolle Dinsdag boven de rivieren geleidelijk kwam te verkeren. Met betrekking tot 1944 zijn alleen de cijfers over de 6 eerste maanden en die over het gehele jaar bekend, doch deze geven voor een vergelijking wel houvast. Gedurende het eerste halfjaar van 1944 was het aantal huwelijken gedaald tot gemiddeld slechts 6,9 pro mille per maand tegen 9,8 pro mille, 11,1 pro mille, 8,8 pro mille en 9,4 pro mille gedurende de eerste halve jaren van de vier voorafgaande jaren. Berekend over de tweede helft van 1944 kwam men niet hoger dan 4,5 pro mille, een cijfer, dat wel heel pover bij de andere afsteekt. Daarvoor was toen ook wel voldoende aanleiding.

¹⁾ Zie ook „Economisch-Statistische Berichten”, 18 Juni 1944, no. 1462.

Over 1945 is nog slechts het eindcijfer bekend. Zij het, dat het Zuiden van het land reeds aan het einde van 1944 bevrijd was, de grote activiteit op de huwelijksmarkt zal practisch niet vóór Mei/Juni 1945 ontstaan zijn, toen het gehele land vrij was, tal van uitgestelde huwelijken tot stand konden komen en men algemeen de toekomst optimistischer tegemoet zag dan in de zware tijden, welke men zoëven achter de rug had.

Het jaar 1946 laat zijn uitzonderlijk hoog jaargemiddelde alle vroegere jaren met hoge toppen — 1920 en 1921 resp. met 9,6 en 9,2 pro mille en voorts 1939 en 1942 — ver achter zich. Al viel er in 1946 natuurlijk van maand tot maand schommeling waar te nemen, het peil van de gemiddelden was steeds hoog. In het algemeen lagen de kwartaalgemiddelden in 1946 dichter bij elkander dan in de andere jaren het geval was. (Zie tabel 2)¹⁾

De vraag rijst, waaraan deze stijging gedurende 1946 is toe te schrijven.

In hoeverre in 1946 nog sprake is van het inhalen van uitgestelde huwelijken, valt moeilijk te zeggen. Ongetwijfeld zullen er gevallen van die aard hier en daar tussen

TABEL 2. Kwartaalcijfers huwelijksfrequentie.

Kwartalen	1939	1940	1941	1942	1943	1944	1945	1946
I	5,5	5,9	4,6	4,4	7,0	5,1	—	9,0
II	11,5	9,7	10,1	13,7	9,4	7,8	—	13,6
III	9,2	8,0	8,0	10,3	6,5	—	—	12,4
IV	10,5	6,6	6,7	9,8	5,8	4,5	—	11,8

Vergeleken met de overeenkomstige kwartalen van andere jaren zijn beide laatste kwartalen van 1946 bepaald zeer hoog te noemen.

door lopen, doch er is hier m.i. geen sprake van een algemeen verschijnsel, zoals dat in 1945 wel het geval is geweest.

Eén der belangrijkste factoren hierbij was de nog steeds grote geldruimte en de nog steeds hoge lonen, welke in veel gevallen voor de trouwlustigen op een zeer gunstig peil lagen. Men kan hier spreken van een soort „hoera-stemming”, waarbij de neiging bestond om de gunstige levensomstandigheden, waaronder men weer leefde, als blijvend te beschouwen. Dit is een enigszins analoog verschijnsel als in 1919 en 1920. Daarbij komt, dat ook nog in 1946 de kosten van aanschaffing en inrichting van een woongelegenheden — van een woning is in het overgrote deel der gevallen wel geen sprake — geen beletsel waren, omdat er nog zeer weinig meubelen te krijgen waren en men in de meeste gevallen genoeg had te nemen met enkele gestoffeerde kamers of met een verdieping, waar men, hetzij na onderdak overleg, hetzij op toewijzing van een gemeentelijke instantie, zijn intrek kon nemen.

Verder is van werkloosheid, althans op een schaal van betekenis, in 1946 geen sprake geweest en waar dit wel het geval was, gaf de overbruggingsregeling financieel veel betere voorziening dan de steunregeling van vóór de oorlog.

De arbeidsmarkt voor kantoorpersoneel bleef krap en zo konden jonge vrouwen, die in het huwelijk traden, als regel haar betrekking in overheidsdienst behouden. Ook is het mogelijk, dat getrouwde vrouwen een dergelijke betrekking thans weer aanvaardden. Man en vrouw verdienen in een dergelijk geval beiden geld, men woont vaak bij de ouders in, heeft weinig huishoudelijke zorgen, en van de goede verdiensten wordt het gemeenschappelijk huishouden gefinancierd.

Een andere omstandigheid is de uitzending van geleidelijk meer troepen naar de Oost, wier achtergebleven betrekkingen behoorlijke kostwinnersvergoedingen ontvangen. Evenals dit in 1939 in de dagen van de mobilisatie het geval was, ligt hierin een stimulans, welke de huwelijken in de hand werkt.

Verder pleegt, in de geteisterde gebieden, waar, zeer weinig woonruimte beschikbaar is, in R.K. kringen een aantal huwelijken voorlopig alleen ten stadhuize voltrokken te worden, terwijl het kerkelijk huwelijk pas na maanden volgt en de jonggehuwden eerst nadien gaan samenwonen. Inmiddels trachten zij, omdat alleen gehuwden daarvoor in aanmerking komen, woonruimte te verkrijgen.

Tegenover de zeer hoge huwelijksfrequentie staat aan de andere kant weer een zeer sterk gestegen aantal echtscheidingen. Het jaargemiddelde daarvan over de periode 1930—'39, dat, vergeleken met vroeger, reeds hoog was, bedroeg 3.074. Het jaar 1940 gaf even een inzinking tot 2.947, doch de daarop volgende jaren vermelden hand over hand stijgende cijfers: 1941: 3.308; 1942: 3.795; 1943: 4.543; 1944: 4.654. In 1945 daalt het tot 4.598, maar in 1946 vindt met 8.083 een nieuwe uitbarsting plaats. Deze laatste cijfers zijn ontleend aan de publicaties in de Staatscourant en kunnen dus nog wijziging ondergaan, terwijl de andere zijn verzameld aan de hand van de registers van huwelijken en echtscheidingen van de Burgerlijke Stand.

Geboortecijfers.

Van het geboortecijfer gedurende de laatste jaren kan men zeggen, dat het als het ware „tegen de verdrukking” in is gestegen. Tot en met 1941 bestaat er geen aanleiding tot bijzondere opmerkingen, ja, men kan zich misschien wel de vraag stellen, of het in het licht van de tevoren zo sterk gestegen huwelijksfrequentie feitelijk niet hoger had kunnen of moeten zijn. Het aantal eerstgeborenen kinderen vertoont een zekere reserve en dat der latergeborenen — tweede, derde, vierde, enz., kinderen — daalt verhoudingsgewijs tot en met 1941.

Nadien echter ziet men een algehele verandering en het algemeen geboortecijfer slaat een stijgende richting in. In het bijzonder valt daarbij het aantal latergeborenen kinderen op. Alleen het jaar 1945 geeft een overigens geheel verklaarbare reactie te zien. Waar deze een aanvang genomen heeft, waar deze eindigde, valt op het ogenblik, nu de maandcijfers tussen Juli 1944 en December 1945, nog ontbreken, niet te zeggen. Ongetwijfeld zal in deze periode een zekere mate van reserve hebben bestaan, maar in hoeverre het geboortecijfer daarvan de invloed onderging, valt ook daarom niet te zeggen, omdat het eindcijfer van 1945 in het licht van wat men in het najaar 1944 en in het voorjaar 1945 medemaakte, bepaald gunstig is te noemen.

TABEL 3.

	Eerst-geborenen	Later-geborenen	Totaal		Eerst-geborenen	Later-geborenen	Totaal
Januari	5,5	16,5	22,0	Juli	9,3	23,2	32,4
Februari	7,2	21,2	28,4	Augustus	8,8	21,9	30,7
Maart	8,8	25,2	34,0	September	8,4	21,3	30,2
April	9,2	25,7	34,9	October	7,5	20,3	27,8
Mei	9,2	26,2	35,4	November	7,5	18,3	26,1
Juni	9,1	24,1	33,2	December	8,2	19,1	27,3

De cijfers over 1946 kenmerkten zich door onderling grote verschillen en zij lopen dan ook sterk uiteen:

De maand Januari 1946 vangt aan met een — verhoudingsgewijs — laag gemiddelde, dat grotendeels nog betrekking heeft op kinderen, die geconcipieerd zullen/zijn in de periode, toen Nederland boven de rivieren onder buitengewoon ongunstige omstandigheden van een vijandelijke bezetting en een hongersnood leefde, waarbij de kans op complicaties van militaire aard voortdurend steeg.

Typierend is de zeer snelle en scherpe stijging van het cijfer tot en met Mei, gevolgd door een krachtige daling in een veel langzamer tempo. Dit geldt voor de beide rubrieken kinderen. Toen in de loop van 1946 de cijfers op een zo hoog peil kwamen te staan, werd de vraag gesteld, of we met deze hoge cijfers aan het begin van een nieuwe periode stonden, welke blijvend hoge geboortecijfers inluidde, dan wel, of hier slechts sprake was van een voorbijgaand verschijnsel. Ik voor mij ben geneigd dit laatste aan te nemen, omdat de zo hoge maandgemiddelden van 1946 allerminst stabiel bleken te zijn en weldra bepaald scherp daalden. Dit wil niet zeggen, dat we daarom dadelijk weer zullen terug vallen op een peil tussen 20 en 21 pro mille of daaronder. Sociaal noch economisch gesproken is momenteel zonder meer voor een hoge nataliteit aanleiding aanwezig. Oorlogen als die, welke wij pas achter de rug hebben, brengen een zodanige graad van verarming mede, dat het wel eens de vraag zal kunnen zijn, of het cijfer zich op de duur op het niveau van de laatste jaren vóór de oorlog zal kunnen handhaven. Een dergelijke reactie treedt als regel eerst na enige jaren in. Wat na de eerste wereldoorlog in dit opzicht in de meeste voormalig-belligerente West-Europese landen geschied is, stemt niet bepaald tot gerustheid. Ook daar zag men aanvankelijk na de wapenstilstand een krachtige stijging van de nataliteit, welke al spoedig plaats maakte voor een welhaast catastrofale daling, waaraan wij in Nederland toen ontkwamen. Aan de andere kant heeft men echter thans de beschikking over een betere sociale wetgeving dan na 1914—'18, toen in dit opzicht nog vrijwel baanbrekend werk moest worden verricht, terwijl verder het Nederlandse volk tijdens de oorlog bewezen heeft over voldoende innerlijke kracht en vitaliteit te beschikken, waardoor het geboortecijfer juist tegen het moeilijker worden van de levensomstandigheden in kon stijgen.

Zowel het cijfer der eerstgeborenen als van de latergeborenen kinderen vertoont een analoog verloop als het totaalcijfer. Geen jaar vóór 1946 heeft voor de eerstgeborenen kinderen zo hoge gemiddelden gebracht als de maanden April tot en met Juli. Ook nadien blijven de cijfers hoog. En het aantal latergeborenen kinderen beweegt zich — behalve in Januari — op een aanzienlijk hoger peil dan wat gedurende een lange reeks van jaren regel was.

Het kan dan ook niet anders, of de zgn. netto-vervangingsfactor ging een hiermede corresponderend hoger gemiddelde geven. Duidelijk blijkt dan ook uit onderstaande cijfers, dat het huidig geslacht van vrouwen, op de vruchtbare leeftijd in Nederland voldoende — en meer dan dat — bij machte is tot een reproductiemogelijkheid om de thans in Nederland levende bevolking geheel te vervangen. Of dit bij de duur zal plaats hebben, is een tweede. Anders is dit bijv. in Engeland en Wales, waar lage geboortecijfers en hoge huwelijksmiddelen typerend zijn.

TABEL 4. Netto-vervangingsfactor.

	Nederland	Engeland en Wales		Nederland	Engeland en Wales
1939	1,17	0,81	1943	1,32	0,90
1940	1,18	0,77	1944	1,40	1,—
1941	1,16	0,76	1945	1,30	0,92
1942	1,20	0,85			

Vraag men nu naar de oorzaken van de stijging der

nataliteit, dan valt men voor een deel terug op de oorzaken, welke ook de grotere huwelijksfrequentie verklaren. Ook hier speelt het algemeen optimisme een rol van betekenis, komt dit verschijnsel voor een deel ook voor rekening van de grotere geldruimte en de verbetering van de lonen. Van niet minder belang is de uitkering bij bevalling van f 55, de kindertoelagen, terwijl ook het feit, dat de loonbelasting bij het stijgen van het aantal kinderen gunstiger wordt, een rol kan spelen. Tenslotte moet men, alles bij alles genomen, niet vergeten, dat tot en met 1944 de stijging van het geboortecijfer slechts beperkte betekenis had, omdat het gemiddelde over 1940—'44 slechts weinig hoger is dan dat van 1930—'34, toen men aan de vooravond stond van een sterke inzinking van het geboortecijfer, dat veroorzaakt werd door de gevolgen van de economische crisis. In 1937 werd hier het dieptepunt met 19,8 pro mille bereikt.

Een verschijnsel, dat op de duur zijn gevolgen zal doen gelden, is de stijging van het jongensoverschot bij de levendgeborenen. Tijdens en na de vorige wereldoorlog nam men een analoog verschijnsel waar.

Verschillende verklaringen bestaan hiervoor. Sommigen schrijven dit verschijnsel toe aan biologische oorzaken, anderen aan fysieke en weer anderen leggen de nadruk op de leeftijd van de ouders. Ook is de vraag gesteld, of de stijging van de jongensoverschotten tenslotte niet verband houdt met of van verklaring vindt in het uitvallen van mannen tengevolge van een oorlog en van oorlogshandelingen, dat daardoor in meerdere of mindere mate wordt gecompenseerd. Hoe dit zij, Prof. Mr H. W. Méthorst heeft er destijds op gewezen, dat men bij deze beschouwingen een grote reserve in acht moet nemen, omdat een betrouwbaar onderzoek alleen dan mogelijk is, wanneer het aantal te onderzoeken geboorte-aangiften zo groot is, dat de factor toeval bij het splitsen van de gegevens naar de leeftijden van de ouders, naar de wettigheid, enz., uitgesloten is. Er is wel komen vast te staan, dat, wanneer beide ouders ouder dan 35 jaren zijn, minder kans op jongensgeboorten bestaat dan vóór het 35ste jaar. Het jongensoverschot zou het grootst zijn, wanneer beide ouders tot de jongste leeftijdsgroepen behoren. Het aantal jonge huwelijken in ons land is tijdens de oorlogsjaren toegenomen, wat een stijging van het aantal eerstgeborenen heeft medegebracht, bij welke kinderen de nataliteit van jongens groter is dan onder latergeborenen.

In de jaren 1930—'34 werden onder de levendgeborenen kinderen op 1.000 meisjes gemiddeld 1.064 jongens geteld. Dit cijfer daalde in de vijf daarop volgende jaren tot 1.060, om in 1940—'44 weer te stijgen tot 1.068. Voor de afzonderlijke jaren zien we het volgende verloop:

1940: 1.052	1942: 1.077	1944: 1.070
1941: 1.071	1943: 1.069	1945: 1.073

Sterftecijfers.

Omtrent dit cijfer valt op dit ogenblik m.i. alleen dit te zeggen, dat het zich krachtig heeft hersteld en thans weer is aangeland op het peil, zoals we dat vóór de oorlog in 1934 kenden.

De vraag rijst echter, of dit gemiddelde voorlopig als norm kan worden aangehouden dan wel of zich hier een slechts voorbijgaand verschijnsel openbaart als een reactie op het zeer hoge sterftecijfer van 1945, waardoor men weldra toch weer op hoger niveau zal komen. Reeds eerder — vóór de oorlog — werd verwacht, dat het algemeen sterftecijfer eerstdaags zou moeten stijgen, omdat de hogere leeftijden steeds meer bezet raakten. Nu kan het zijn — en dit is ook niet uitgesloten — dat de hoge sterfte in de winter 1944—'45 en de daarop volgende maanden zeer veel slachtoffers heeft gemaakt onder de hogere leeftijdsklassen, waar het weerstandsvermogen niet groot meer was en dat in die dagen een groot aantal sterfgevallen heeft plaats gevonden bij ouderen, voor

wie kort nadien — bij overigens normale omstandigheden — het levenseinde toch zou zijn aangebroken. Zo gezien, zou het cijfer van 1946 niet meer dan een tijdelijke inzinking zijn. Definitief kan men zich hierover echter nog niet uitspreken, omdat de detailcijfers over 1944, 1945 en 1946 aangaande de leeftijd van de overledenen nog ontbreken.

✓ Hoe dan ook, de kans, dat het sterftecijfer binnenkort weer zal stijgen, is, m.i. groter dan dat het op het peil van 1946 zal blijven.

Jhr Mr J. SCHUURBEQUE BOEYE.

ZWARTE PRIJZEN VAN CONSUMPTIE- GOEDEREN GEDURENDE DE BEZETTINGSJAREN.

Wie enig inzicht wil verkrijgen in de zwarte markt gedurende de oorlogsjaren, stuit reeds spoedig op grote moeilijkheden. Het karakter van de zwarte markt brengt nu eenmaal mede, dat er slechts weinig gegevens beschikbaar zijn omtrent de omvang van de transacties, die daarop plaats vonden, en omtrent de quantitatieve invloed van de verschillende factoren, die op het verloop der zwarte prijzen hun invloed deden gevoelen.

Met onze kennis omtrent de hoogte en de ontwikkeling van de prijzen voor de verschillende consumptiegoederen tijdens de bezetting is het echter beter gesteld. Niet alleen zijn deze grootheden gemakkelijker waar te nemen, doch bovendien zijn zij verzameld.

In de eerste plaats heeft het Rijksinstituut voor Oorlogsdokumentatie, via een radio-oproep, de beschikking gekregen over een omvangrijke hoeveelheid gegevens betreffende zwarte prijzen in de bezettingsjaren.

Het is niet onwaarschijnlijk, dat deze gegevens, na een zorgvuldige schifting, interessante conclusies zouden toelaten. Het liet zich echter aanzien, dat een volledige verwerking van dit materiaal zeer tijdrovend zou zijn. Om die reden hebben wij gemeend, daarvan te moeten afzien. Bij een eventuele toekomstige bewerking dezer gegevens zou o.a. rekening moeten worden gehouden met de volgende factoren:

1. In vele gevallen blijken hier prijzen van incidentele zwarte transacties — voor een deel uit de herinnering — te zijn opgegeven, zodat aaneensluitende prijsgegevens over een lange periode, waarin de prijsbeweging voor een bepaald product tot uiting komt, dan niet aanwezig zijn.

2. Dit geldt ook voor het geval, dat van aantekeningen in huishoudboekjes kan worden uitgegaan; ook dan vertonen de prijsreeksen lacunes, omdat de aankopen van vele producten niet regelmatig plaats vonden.

3. Verder moet voor ogen worden gehouden, dat onderlinge vergelijking der gegevens van deze boekjes, met het doel, doorlopende prijsnoteringen te verkrijgen, mogelijk bezwaren met zich zal brengen, omdat de prijzen voor een artikel in de verschillende steden van ons land, ja zelfs in de verschillende wijken van een stad, op een bepaald moment vrij sterke variaties blijken te vertonen.

Bovenstaande overwegingen hebben ons ertoe gebracht, uit te gaan van het materiaal betreffende de prijzen op de zwarte markt gedurende de bezetting, dat het Directoraat-Generaal van de Prijzen zo welwillend was, de eerste ondergetekende ter verdere bewerking ter beschikking te stellen. Van April 1942 af heeft de toenmalige Dienst van de Gemachtigde voor de Prijzen in vrij nauw contact gestaan met 12 à 15 zwarte (klein-) handelaren in de drie grote steden in het Westen van ons land, met het doel, inzicht te krijgen in de prijsontwikkeling op de zwarte markt. Maandelijks werden, voor ongeveer 60 consumptiegoederen en distributiebonnen, de hoogste en laagste zwarte notering opgenomen.

Ook deze gegevens zijn niet volmaakt. Aanvankelijk heeft de waarneming te Rotterdam plaats gevonden, spoedig daarop te 's-Gravenhage. Daar de zwarte prijzen in de residentie enigszins hoger lagen dan in de Maasstad, moet een deel van de geconstateerde stijging aan de inschakeling van 's-Gravenhage als plaats van waarneming worden toegeschreven. Van grote betekenis was dit prijsverschil echter niet. Nog later zijn de zwarte prijzen te Amsterdam in de noteringen opgenomen. Dit heeft echter geen invloed gehad op het algemene beeld van de geconstateerde prijsontwikkeling, omdat de Amsterdamse zwarte prijzen lager bleken te liggen dan die in Den Haag, doch hoger dan de Rotterdamse. Verder moet worden uitgegaan van het gemiddelde tussen de hoogste en de laagste noteringen, terwijl het materiaal voor sommige producten lacunes vertoont.

Een en ander neemt echter niet weg, dat de langs deze weg verzamelde gegevens geacht kunnen worden, de zwarte prijsontwikkeling te representeren. Zij zijn van tijd tot tijd steekproefsgewijs gecontroleerd aan te Utrecht geconstateerde zwarte prijzen, waarbij kwam vast te staan, dat de prijsontwikkeling in deze stad parallel liep met het verloop der prijzen in de drie genoemde plaatsen. Het beschikbare materiaal maakt het mogelijk tot de constructie van bevredigend prijsreeksen te komen, die gelegenheid geven tot enkele interessante waarnemingen.

In het vervolg van dit artikel zullen wij enkele dezer conclusies meedelen. Voor een meer systematische en gedetailleerde uiteenzetting verwijzen wij naar het nummer van het „Economisch-Statistisch Kwartaalbericht”, dat binnenkort zal verschijnen.

Het zal wel geen betoog behoeven, dat de constructie

van een gewogen gemiddelde index voor het zwarte prijsverloop onmogelijk is, wegens de onbekendheid met de omvang der transacties in de verschillende goederen. Samenstelling van een ongewogen algemene index heeft weinig zin. Om die reden is volstaan met een ordening van het materiaal, uitgaande van bepaalde gezichtspunten.

Gedurende de periode April 1942 tot aan de aanvang der hongervinter vond een algemene stijging van de zwarte prijzen plaats. Deze was echter voor verschillende groepen van producten niet even groot.

Zwarte prijzen van enige consumptiegoederen in de periode tot aan de hongervinter.

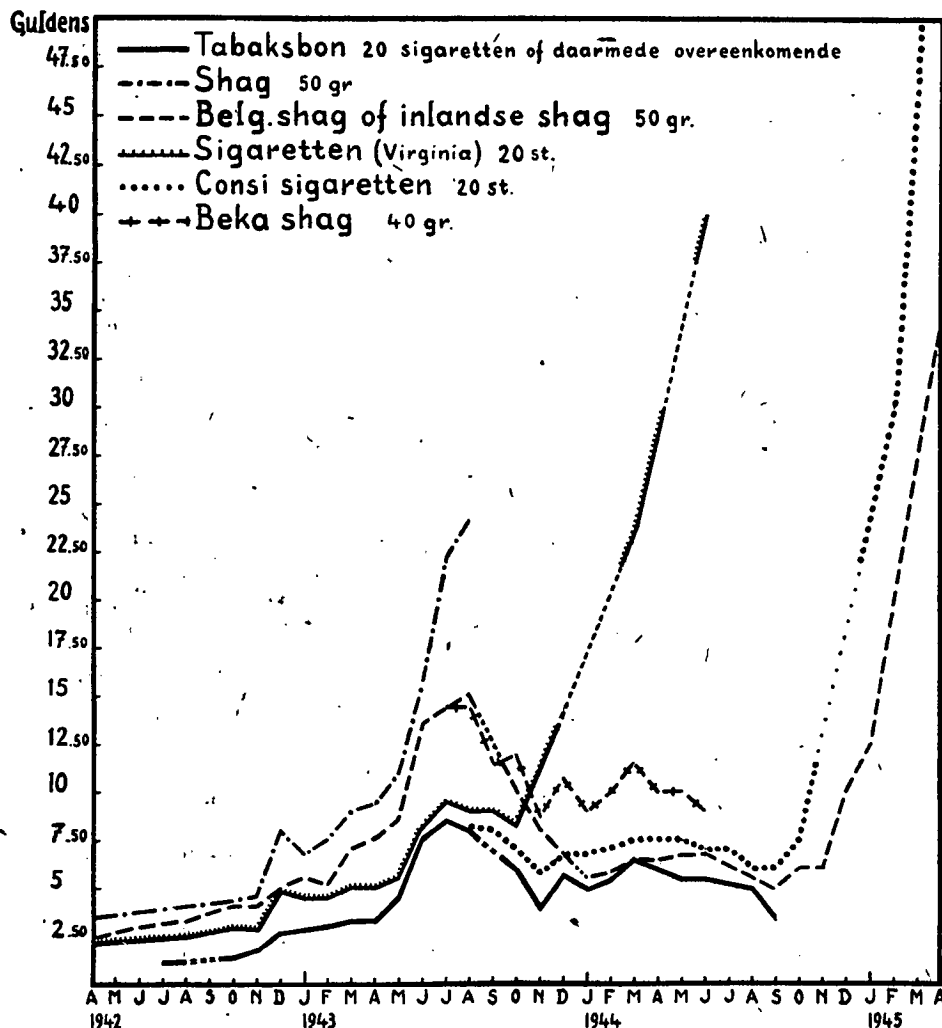
Eenheid	April '42	April '43	April '44	in gulden		
				April 1943 t.o.v. April '42	April 1944 t.o.v. April '43	April 1944 t.o.v. April '42
Boter	kg 12,50-16	36-40	60-70	267	171	456
Eieren	stuk 0,35-0,40	0,65-0,80	1,25-1,60	193	197	380
Tarwe	kg 2-2,25	2,75-3,50	3,75-4	147	124	182
Bruine bonen	kg 2	2,50	3,50	125	140	175
Koffie	kg 50-75	125	400-500	200	340	680
Jenever	liter 15-20	40	60-70	229	163	374
Belgische shag	50 gr 2-2,75	7,50	6-7	316	87	273
Herenschoenen (oude kwaliteit)	paar 35-50 ¹⁾	50-60	125-175	129	273	353

¹⁾ Juni 1942

Met name blijkt er een verschil te bestaan tussen de koolhydraathoudende voedingsmiddelen enerzijds en de vet- en eiwithoudende anderzijds. De eerste categorie (bijv. granen) steeg belangrijk minder in prijs dan de

voedingsmiddelen, behorend tot de tweede categorie (bijv. boter en eieren). De oorzaak van deze ongelijke prijsontwikkeling moet waarschijnlijk worden gezocht in de omstandigheid, dat de verstrekte rantsoenen koolhydraten tijdens de bezetting (tot Sept. 1944) relatief minder zijn gedaald dan de rantsoenen vetten en eiwitten. Gedurende de hongervinter vertoonde de prijsontwikkeling een tegengesteld verloop. De koolhydraten stegen na September '44 sterker in prijs dan de vetten en eiwitten.

De verklaring van dit verschijnsel zou kunnen zijn, dat in deze periode de vraag vooral gericht werd op die voedingsmiddelen, die het gevoel van honger wegnamen. Bovendien was het aanbod dezer producten, voor de voorziening waarvan het Westen vooral op de overige delen van het land was aangewezen, na de afsluiting van dit gebied, relatief gering. De veeteelt was echter in staat, vetten en vlees te leveren. De mogelijkheid is niet uitgesloten, dat het zwarte

aanbod dezer laatste producten niet belangrijk daalde, omdat in verband met de schaarse veevoedervevoorziening tot het afslachten van vee werd overgegaan.

Zwarte prijzen van enige consumptiegoederen gedurende de hongervinter.

		1944			1945		April t.o.v. Aug.
		Een- heid	Aug.	Oct.	Dec.	Febr.	
in guldens							
Boter	kg	50	75	150	210	240	480
Koolzaadolie	liter	35	45	60	95	130	371
Aardappelen	mud	25	183	300	650	700	2.800
Bruine bonen	kg	2,50	6	—	32,5	—	—
Suiker	kg	14	22,50	—	100	150	1.071
Belgische shag	50 g	5	6	10	19	32,5	650

Hoewel bovenstaande gegevens minder representatief zijn dan de gegevens over de periode tot aan de hongervinter, daar de waarnemingen in deze winter minder regelmatig plaats vonden, geven zij toch een indruk van de prijsontwikkeling in deze periode.

Verder blijkt, dat de artikelen, waarvan de voorraad niet kon worden aangevuld, hetzij door import, hetzij door binnenlandse productie, een veel sterkere prijsstijging vertonen dan de artikelen, waarbij dit wel het geval was. Vooral bij koffie, thee en vooroorlogse (virginia)sigaretten is een zeer sterke prijsstijging te constateren; de prijsstijging voor jenever, tarwe, boter, enz., blijft daar belangrijk onder.

Wat de verhouding voor de prijzen van product tot bon betreft, kan worden opgemerkt, dat bij de suiker en de boter een vrij nauwe prijssamenhang bleek te bestaan. Bij vlees was dit niet het geval. Wellicht moet dit worden toegeschreven aan de omstandigheid, dat de eerstgenoemde producten een meer homogeen en minder bederfelijk karakter hebben dan het laatstgenoemde.

Tenslotte willen wij er nog op wijzen, dat de zwarte prijzen van tabak (uitgezonderd de vooroorlogse soorten) na midden 1943 een daling vertonen. De verklaring hiervoor is waarschijnlijk de toeneming van de zwarte handel in Belgische en inlandse shag. De prijzen van de vooroorlogse soorten vertonen een sterk onafhankelijke ontwikkeling. Uit de grafiek op blz. 472 blijkt tevens, dat er na midden 1943 een toenemende voorkeur bestond voor sigaretten ten opzichte van shag.

Dr J. H. VAN STUIJVENBERG.
C. VAN DEN BERG.

INGEZONDEN STUK.

ZWEEDSE ECONOMISCHE PROBLEMEN.

De heer G. C. Th. van Dorp, chem. drs, schrijft ons: Mag ik mij naar aanleiding van het artikel van Prof. Tinbergen, „Zweedse economische problemen”, in uw blad van 14 Mei 1947 verschenen, een opmerking verzoeken?

Gaarne had ik in het artikel iets gezien omtrent de invloed van de Zweedse milliardenlening aan Rusland. Deze schijnt mij voldoende verklaring voor deviezenschaarste, daar men in een gebied met geleide prijzen en onvrije wisselkoers een belangrijke hoeveelheid extra koopkracht schiep, zonder daartegenover voldoende belastingen te stellen. Men mag het toch logisch veronderstellen, dat de Russische lening in Zweden een even grote „zwevende koopkracht” bij de Zweden veroorzaakte, en daardoor extra neiging tot importen (eventueel ook zwarte handel), zodat daardoor de deviezenschaarste volkomen verklaard mag worden geacht.

Zweden is zo'n prachtig voorbeeld van een in onze ogen rijk land, dat aan deviezenschaarste lijdt. Dit bewijst ons, dat onze oorlogsschade niet zonder meer de oorzaak van onze deviezenschaarste is. De eenvoudigste en beste verklaring schijnt mij ook bij ons de combinatie van geleide

prijzen en formele wisselkoersvaststelling met inflatie, of wel de geleide inflatie. De deviezenschaarste zou dan bij de erfenis van het systeem van Hitler behoren.

Dat daarentegen de U.S.A. geen deviezenschaarste verkregen door de milliardenlening aan Engeland, zou ik aan de opheffing van de O.P.A.-prijzbeheersing willen danken, die aan de extra koopkracht van deze lening zijn natuurlijke uitlaat in de vorm van prijsstijgingen liet.

Naschrift.

Ongetwijfeld heeft ook de lening aan Rusland invloed gehad op de deviezenpositie van Zweden. Men voelde dit als een noodzakelijke aanpassing van het land aan de moeilijke omstandigheden van de omliggende landen.

Theoretisch is het natuurlijk juist, dat, indien men de prijsvorming vrij laat, daardoor een rem op het verbruik wordt gelegd en het verschijnsel van de deviezenschaarste wordt verminderd. Dit geef ik de heer van Dorp gaarne toe.

Het is een geheel andere zaak, of men nu ook in Nederland op grond van deze overweging de prijsbeheersing zou moeten laten vallen. Dit zou ik voor onze toekomstige exportsituatie buitengewoon gevaarlijk achten. Wij moeten zorgen, dat wij, wanneer onze arbeidsproductiviteit weer meer normaal is, in staat zijn op de wereldmarkt niet alleen onze vroegere plaats te hernemen, doch zelfs een relatief grotere export te verkrijgen, waartoe een lager prijsniveau één der belangrijkste middelen is.

J. T.

AANTEKENING.

DE MONETAIRE CHAOS IN NEDERLANDS-INDIË.

Een medewerker schrijft ons:

Het is voor een buitenstaander niet eenvoudig zich ook maar bij benadering een beeld te vormen van de huidige monetaire situatie in Nederlands-Indië, van de positie van de verschillende muntsoorten — elk voor zich en in hun onderlinge verhouding — welke een rol spelen in het betalingsverkeer daar te lande, van de waardeverhouding tussen deze muntsoorten en van de factoren, welke deze waardeverhouding beïnvloeden.

In de tabel op blz. 474 is weergegeven het verloop gedurende de periode Januari—Mei 1947 van de „zwarte” marktnoteringen van de belangrijkste betaalmiddelen, welke momenteel in Nederlands-Indië naast het als enig wettig betaalmiddel aan te merken zgn. Nica-geld circuleren, alsmede van baargoud en van enige soorten buitenlands bankpapier. De noteringen zijn zonder uitzondering uitgedrukt in het reeds genoemde Nica-geld, derhalve in wettig Nederlands-Indisch courant.

Over de status van het Nica-geld is in dit blad in het afgelopen jaar reeds enige malen een gedocumenteerde beschouwing gegeven, zodat derhalve kan worden verondersteld, dat deze status de lezer bekend is.

Als eerste zijn in de tabel opgenomen de noteringen voor het *Javasche Bankpapier*, waaronder derhalve te verstaan de bankbiljetten, uitgegeven vóór Maart 1942 door De Javase Bank als circulatiebank van Nederlands-Indië. Bij verordening van de CCO-Amacab te Batavia, dd. 6 Maart 1946, werd aan de biljetten van De Javase Bank de status van wettig betaalmiddel ontrokken in anticipatie op nader te treffen regelingen inzake inwisseling etc. Tot dusverre is deze inwisselingsmogelijkheid beperkt gebleven tot de biljetten van f 5,— op Borneo en Celebes zijn in afwijking hiervan gedurende korte tijd ook de f 10 biljetten inwisselbaar geweest — terwijl voor de overige coupures slechts de mogelijkheid is opgesteld deze bij De Javase Bank en bij de andere in Indië werkende banken in bewaring te deponeren. De banken zijn gerechtigd voor bepaalde nauwkeurig omschreven doeleinden — betalingen in het buitenland, voorziening in behoeften betalen. „But 1947 will be much worse”, gaat „The

Zwarte marktnoteringen te Batavia
(uitgedrukt in Nica-guldens).

	begin Jan. 1947	begin Febr. 1947	begin Mrt. 1947	10 Mrt. 1947	26 Mrt. 1947	28 April 1947	17 Mei 1947
Oud Javasche Bankpapier, coupures f 10 en hoger	67/73	67/72	64/69	63/67	65/70	66/69	68/69
Oud Javasche Bankpapier coupure f 5	97	97	96	96	94	94	75
Oude Muntbil- jetten Ned.- Ind. Gouver- nement	90	90	87	87	85	89	72
ORI-geld, cou- pure f 100	120	72	63	51	70	54	36
Idem f 5-f 10	140	75	65	52	71	55	37
Idem f 1	160	100	74	62	85	68	58
Pasmunt	110	115	145	145	145	140	145
Goud (per gr)	12,50	15	20	21	20	22	22,50
U.S.-Dollar- bankpapier (p. Dollar)	9,50	11,50	14	14	14,50	14	14,50
Pond Sterling- bankpapier (p. £ St.)	25	30	34	34	36	39,50	40
Nederlands Bankpapier (p. gld.)	—	—	—	—	1,80	2	2

aan bedrijfskapitaal en sociale zorg — op onderpand van deze bewaargevingen voorschotten te verlenen. Van genoemde mogelijkheid tot deponeren bij de banken van Javasche Bankpapier is tot dusver slechts in beperkte mate gebruik gemaakt, waarbij vrees voor fiscale consequenties een belangrijke rol speelt. De ervaring leert, dat de Chinese en Arabische handelswereld, in wier handen het overgrote deel van het oude Javasche Bankpapier zich bevindt, in geval van behoefte aan liquide middelen veelal de voorkeur geeft aan een afstoten van Javasche Bankpapier op de zwarte markt tegen een belangrijk disconto, dan hierop bij één der banken een voorschot te vragen. Dit disconto bedraagt voor de niet voor inwisseling in aanmerking komende coupures van f 10 en hoger momenteel ruim 30 pCt. Naar de tabel leert, heeft deze notering in de loop van dit jaar geen wijziging van betekenis ondergaan. Voor de f 5 coupure is de koers daarentegen gedaald van 97 tot 75, hetgeen hiermede verband houdt, dat ingevolge instructies van het Departement van Financiën momenteel bij inwisseling de tegenwaarde in Nica-geld, behoudens een zeer klein bedrag, niet meer contant wordt uitbetaald, doch op monetair-geblokkeerde rekeningen geboekt.

Direct in aansluiting op het oude Javasche Bankpapier dient te worden besproken de positie van de *Muntbiljetten van het Gouvernement van Nederlands-Indië*. Deze in 1941 in circulatie gebrachte muntbiljetten hebben eveneens op 6 Maart 1946 hun status van wettig betaalmiddel verloren. Evenals de biljetten van f 5 van De Javasche Bank zijn zij inwisselbaar verklaard; daarentegen is voor dit Gouvernementsgeld de mogelijkheid tot deponering bij de banken, eventueel als onderpand voor voorschotten, niet opgesteld. Dit verklaart, dat de zwarte marktnotering voor deze muntbiljetten voortdurend enigszins lager ligt dan die voor de f 5 biljetten van De Javasche Bank, met dien verstande echter, dat het écart in de noteringen de tendentie heeft kleiner te worden.

Na het Javasche Bankpapier en de muntbiljetten, welke status op grond van het feit, dat zij beide wettig betaalmiddel zijn geweest, ongeveer op één en hetzelfde niveau ligt, dienen te worden besproken de van republikeinse zijde in omloop gebrachte betaalmiddelen. Door de Republiek Indonesia is met ingang van 1 November 1946 voornamelijk op Java in omloop gebracht het zgn. *ORI*¹⁾ -geld. Genoemd geld is door het Nederlands-Indische Gouvernement niet als wettig betaalmiddel erkend, evenmin echter is voor wat betreft Java en Sumatra het benutten van dit geld strafbaar gesteld. Het Nederlands-

¹⁾ Oewang Repoebliek Indonesia.

Indische Gouvernement heeft doelbewust en op zeer goede gronden zich onthouden van elke maatregel, welke zou kunnen leiden tot het ontstaan van een meer of minder officieel-erkende vaste waardeverhouding tussen het Nica-geld en het ORI-geld. De Republiek heeft getracht het ORI-geld te lanceren in een waardeverhouding van 15 Nica-guldens = 1 roepiah. Teneinde deze op niets gebaseerde waardeverhouding effectief te maken, zijn gedurende de eerste dagen van November 1946 van de zijde van de Republiek rijst en andere primaire artikelen aangeboden tegen noteringen in ORI-geld en in Nica-geld in genoemde verhouding. Dit experiment is, aangezien het zeer kostbaar dreigde te worden, al zeer spoedig gestaakt, waarop binnen enkele weken de waardeverhouding tussen de roepiah en de Nica-gulden daalde tot ca. 1 : 1½. Begin Januari 1947 noteerde de roepiah op de zwarte markt 1,20/1,40 per roepiah voor de coupures van f 5 en hoger en 1,60 voor de coupure van f 1. Het eerste kwartaal 1947 toont aanvankelijk een voortgezette scherpe waardedaling van het ORI-geld tot respectievelijk 51/52 en 62 voor de bovengenoemde coupures; daarna volgt evenwel onder invloed van de ondertekening van het accordo van Linggadjati een herstel tot 70/71 en 85 in de laatste dagen van Maart. Als echter in de volgende maanden de goede resultaten, welke men van deze ondertekening verwachtte, zich niet materialiseren, treedt een nieuwe daling in tot 36/37 en 58 per 17 Mei. Volgens de laatste berichten heeft deze sindsdien zich nog verder voortgezet en noteerden einde Mei de grote coupures van het Republikeinse geld reeds niet meer dan 32 ct. Nica-geld per roepiah.

De marktwaarde van het ORI-geld wordt in de eerste plaats beheerst door de factor „politiek” in die zin, dat speculanten bij hun kansberekeningen, of dit zonder enige dekking uitgegeven papiergeld „toekomst” heeft, zich vóór alles laten leiden door de ontwikkeling van de politieke situatie; daarnaast spelen evenwel ook technische en economische factoren een zekere rol. Met technische factoren wordt bedoeld op het feit, dat het ORI-geld in zijn uitvoering zo primitief is, dat het reeds na 14 dagen was nagemaakt, terwijl momenteel het aantal vervalsingen legio moet zijn. Deze wetenschap maakt het publiek wel zeer huiverig dit papiergeld te accepteren. De economische factor is deze, dat het ORI-geld door de omstandigheden ook in de onder Nederlands gezag staande gebieden een zekere economische functie vervult. Het aanbod van ORI-geld in deze gebieden wordt voornamelijk bepaald door de mate, waarin het binnenland tracht in genoemde gebieden goederenaankopen — voornamelijk importgoederen — te bewerkstelligen. Tegenover dit aanbod staat een vraag naar ORI-geld van de zijde van die handelaren, welke zich bezighouden met de invoer van goederen — voornamelijk rijst en andere voedingsmiddelen — uit het binnenland in de onder Nederlands gezag staande gebieden, aangezien zij deze goederen veelal slechts met ORI-geld kunnen betalen. De behoefte aan importgoederen in de Republiek is zeer groot, de bereidheid om rijst enz. te leveren daarentegen tot dusver zeer gering, met gevolg, dat het aanbod van ORI-geld veelal de reële vraag overtreft, met als gevolg een daling der noteringen. Dat de f 1 coupure van het ORI-geld belangrijk hoger noteert dan de hogere coupures, houdt verband met een chronisch gebrek aan kleine betaalmiddelen in de Nederlandse gebieden, als gevolg waarvan de f 1 coupure ORI-geld aldaar in zekere zin een pasmuntfunctie vervult.

Door een reeks van oorzaken, waarop niet nader zal worden ingegaan, is tot dusver het ORI-geld op Sumatra nog slechts in zeer beperkte mate in circulatie. Het betalingsverkeer geschiedt hier nog steeds in belangrijke mate met het zgn. Japanse invasiegeld, terwijl daarnaast op 31 Maart 1947 door de „Propinsi Soematera” van de Republiek eigen noodgeld in coupures van 1 t/m 100 roepiah is uitgegeven. Deze Soematera-roepiah is in circulatie gebracht in een waardeverhouding tot het Japanse invasie-

geld van 1 : 100. Het is niet bekend, of en in hoeverre op deze basis ook een eigenlijke inwisseling van het invasiegeld plaatsvindt. De zwarte marktnotering te Medan voor het invasiegeld ten opzichte van het Nica-geld bedraagt 100 : 5, hetgeen tot het verrassende resultaat voert, dat dus de Soematera-roepiah het vijfvoudige waard zou zijn van de Nica-gulden. De momenteel bestaande chaos op monetair gebied is met dit laatste wel zeer duidelijk aangetoond.

Een chronisch tekort aan *pasmunt*, veroorzaakt door een met geen enkele overheidsmaatregel te stuiten drang tot „hoarding”, heeft er toe geleid, dat voor *pasmunt* een niet onbelangrijk agio wordt betaald ten opzichte van de Nica-biljetten. Bedroeg dit agio in het begin van dit jaar nog slechts 10 pCt., sedertdien is dit opgelopen tot 45 pCt. De „hoarding” strekt zich voornamelijk uit tot de zilveren dubbeltjes en kwartjes, in veel mindere mate tot de koperen *pasmunt*. In het kleine betalingsverkeer betekent het vrijwel ontbreken van betaalmiddelen ter waarde van 10 en 25 ct. een ernstig inconvenient.

De officiële goudpariteit van de Nederlands-Indische gulden bedraagt momenteel f 2.985,19 per kg of f 2,985 per gram. De zwarte marktnotering voor *goud* bedroeg begin Januari van dit jaar reeds f 12,50 per gram en is sedertdien verder opgelopen tot f 22,50 per gram. Bij een zeer beperkt aanbod is er een voortdurende vraag naar *goud*; in de eerste plaats van de zijde van hen, die op grond van de geldende deviezenbepalingen bij vertrek uit Indië niet in staat zijn langs normale weg hun spaarpenningen enz. mede te nemen en zulks daarom trachten te doen in de vorm van tot sieraden verwerkt *goud*; daarnaast ook van hen, die zich in Indië zelve tegen een waardedaling van de Indische gulden wensen te beschermen. De zwarte marktnotering per 17 Mei bedroeg derhalve niet minder dan 755 pCt. van de pariteitswaarde, een ontwikkeling, welke te duidelijk aantoont, dat helaas ook het Nica-geld momenteel onder invloed van de chaotische politieke verhoudingen slechts weinig vertrouwen geniet.

Dezelfde oorzaken als ten aanzien van de waardestijging van het *goud* liggen ten grondslag aan de vrijwel onafgebroken stijging van de noteringen van *Amerikaans en Engels bankpapier*, welke per 17 Mei respectievelijk f 14,50 en f 40 of ca. 500 pCt. en 400 pCt. van de officiële wisselkoers bedroegen. Ook voor *Nederlands bankpapier* is men bereid een agio te betalen, vooralsnog echter niet meer dan 100 pCt., hetgeen uiteraard mede verband houdt met het feit, dat deze geldsoort geen internationale markt heeft. De vraag emanert dan ook vrijwel uitsluitend van naar Nederland repatriërenden.

INTERNATIONALE NOTITIES.

AMERIKAANSE PERSPECTIEVEN.

Een medewerker schrijft ons uit New York:

De vraag, of een terugslag in het economisch leven in de Verenigde Staten binnen korte tijd zal intreden, of wellicht reeds is ingetreden, houdt menigeen bezig. Ook de economen kunnen, volgens Elmo Roper in de „New York Herald Tribune”, hierover niet tot zekerheid komen. Veeleer zou men uit de mening van de leek, — de consument —, conclusies omtrent het toekomstig verloop kunnen trekken, althans voorzover men het verloop der prijzen als maatstaf kan en mag nemen voor de economische ontwikkeling. Uit een tweetal onderzoekingen van de publieke opinie, welke plaatsvonden in December resp. April jl., is immers gebleken, dat een steeds groter deel der ondervraagden een prijsverlaging verwachtte binnen 6 maanden na de datum van het onderzoek. De resultaten van de onderzoekingen nemen wij uit genoemd artikel van Elmo Roper over:

„Are you expecting prices of most things to be higher, lower or about the same six months from now?”

	December 1946	April 1947
Higher	24,9 pCt.	10,5 pCt.
Lower	39,8 „	48,3 „
Same	27,0 „	29,8 „
Express no opinion	8,3 „	11,4 „

Deze cijfers wijzen op een toenemende tegenzin tot kopen, en een voortzetting van deze tendens zal inderdaad tot een min of meer ernstige terugslag leiden. Immers, het zijn de kopers, die bepalen of en wanneer er een terugslag zal komen. Veelal zullen zij zich hierbij laten leiden door prijs- en kwaliteitsoverwegingen, zodat een zekere mate van compensatie dezer twee factoren mogelijk zou zijn. In de huidige situatie is zulks echter geenszins het geval. Immers, 71,3 pCt. der ondervraagden vond de kwaliteit der huidige producten slechter dan vóór de oorlog, en slechts 2,3 pCt. achtte deze beter. Beide factoren werken derhalve in gelijke richting. De onderzoekingen van de publieke opinie wijzen er op, dat we gekomen zijn in een toestand, die men reeds terugslag zou kunnen noemen.

Ook een bericht in de „New York Times” wijst in deze richting. De terughoudendheid der kopers, als gevolg van de hoge prijzen en slechte kwaliteiten, heeft er volgens het „Department of Commerce” reeds toe geleid, dat in enkele industrietakken, met name enkele takken der textielnijverheid, de productie moest worden ingekrompen. Weliswaar moet deze inkrimping ook worden toegeschreven aan het feit, dat de achterstand in de voorraden bij particulieren en handel is ingelopen, doch uit deze factor kan de terugslag niet ten volle worden verklaard.

Een enigszins andere toon laat C. F. Hughes horen, eveneens in de „New York Times”. Hij geeft, wat hij noemt „The Merchant's Point of View” en wijst er op, dat de ontwikkeling in Mei jl. wel zeer verschillend was van die in Mei 1920. Hoewel de druk op de prijzen, uitgeoefend door het Witte Huis, nu veel groter is dan 27 jaar geleden, is er van een prijsdaling als in Mei 1920 geen sprake geweest. Dit zou er op wijzen, dat de prijsstructuur thans veel sterker is. O.i. een gevaarlijke conclusie. De geschiedenis moge zich herhalen; dat zij daarbij zou zijn gebonden aan een bepaalde maand, zelfs wanneer we rekening houden met seizoensinvloeden, is onwaarschijnlijk. Hughes geeft zelf aan, dat de prijzen dalende zijn. De zomercatalogus van het grootste „mail order house” geeft prijzen welke gemiddeld 10 pCt. lager zijn dan de prijzen uit de voorjaarscatalogus. Zelfs verlagingen van 18 pCt. komen voor.

DE AMERIKAANSE VLIEGTUIGINDUSTRIE.

De vliegtuigindustrie in de Verenigde Staten verkeert momenteel in een moeilijke positie, aldus „The Economist” van 31 Mei jl. In 1941 produceerde de industrie 26.300 militaire vliegtuigen en 6.844 burgertoestellen; tegen 1944 was de productie voor militaire doeleinden gestegen tot 96.300 (vervaardiging van andere toestellen was niet toegestaan), aan gewicht werd bijna 270.000 ton geproduceerd, tegen slechts 40.000 ton in 1941. In 1946 werden echter slechts 1.300 militaire vliegtuigen verkocht. De luchtvaartmaatschappijen hebben bovendien hun orders voor grote transporttypes geconcentreerd in een kort tijdsbestek, zodat, afgezien van de toekomst voor het luchttransportwezen op korte zicht, de orders gedurende een bepaalde tijd sterk zullen verminderen.

De vliegtuigindustrie loopt aldus de kans, dat zij met aanzienlijke verliezen zal moeten gaan werken. Gedurende 1946 daalden de netto-inkomsten snel, hetgeen uit de volgende cijfers blijkt. (Zie blz. 476).

Opgemerkt dient te worden, dat deze cijfers geen weerspiegeling vormen van de daling van de brutoverkopen, daar de industrie veel overwinstbelasting (E.P.T.) moest

Maatschappij	1945	1946
	netto-inkomsten in duizenden dollars	
Boeing	6.489	— 327
Consol Vultee	6.749	— 2.776
Douglas	8.956	2.180
Glenn Martin	8.379	3.363
Grumman	5.713	338
Lockheed	5.470	3.059
U. Aircraft	12.855	6.061

betalen. „But 1947 will be much worse“, zegt The Economist” verder. De Douglasmaatschappij bijv. leed een verlies van \$ 807.000 gedurende het eerste kwartaal, terwijl de kasmiddelen van vele kleinere maatschappijen snel verminderen...

Momenteel wordt een onderzoek ingesteld naar de mogelijkheden voor de vliegtuigindustrie. Dat men in industriële kringen de toekomst niet bepaald optimistisch inziet, moge blijken uit de volgende uitlatingen tijdens een speciale conferentie: „Britain was years ahead in technical achievement (especially jet planes)... the Soviet Union was turning out far more military aircraft than the United States,... the industry wanted firm orders for 3.000 to 5.000 aircraft yearly to assure survival”.

ENGELAND'S TOEKOMSTIG ARBEIDSRESERVOIR.

In de eerstkomende vier jaar zal, volgens een artikel over „Man Power Trends in Great Britain, 1946-1951” in het Meinummer van de „Ministry of Labour Gazette”, de Engelse industrie over minder vrouwelijke, maar over meer mannelijke arbeidskrachten kunnen beschikken. Een gedetailleerde analyse, die de vermoedelijke veranderingen tracht na te gaan van de totale bevolking in de werkende leeftijdsklassen en van dat gedeelte van deze bevolking, waarvan kan worden verwacht, dat het inderdaad werkt of beschikbaar zal zijn voor werk, komt tot de volgende resultaten.

De bevolking in de productieve leeftijden (mannen van 15-64 en vrouwen van 15-59 jaar) wordt in totaal als volgt geschat:

	mannen	vrouwen	totaal
1946	15.962.000	15.697.000	31.659.000
1948	15.965.000	15.620.000	31.585.000
1951	16.030.000	15.505.000	31.535.000

Een opvallend verschil valt te constateren in de trend der cijfers voor de leeftijden beneden 40 jaar en die boven de 40, zowel voor mannen als vrouwen. Het onderstaande staatje laat dit zien:

leeftijd	(in duizendtallen)		
	eind 1946	eind 1948	eind 1951
		mannen	
15-39	8.986	8.820	8.585
40-64	6.976	7.145	7.445
		vrouwen	
15-39	9.044	8.845	8.555
40-59	6.653	6.775	6.950
		totaal	
15-39	18.030	17.665	17.140
40-64/59	13.629	13.920	14.395

Deze cijfers tonen aan, dat van 1946-1951 het aantal mannen in de leeftijd van 15-39 met meer dan 400.000 zal dalen, gecompenseerd door een stijging, van bijna 470.000 voor de leeftijden 40-64. Wat betreft het aantal vrouwen, dit zal voor de leeftijdsklasse 15-39 met bijna 490.000 dalen, gedeeltelijk gecompenseerd door een stijging van iets minder dan 300.000 voor de leeftijden 40-59. Meer dan 76 pCt. der werkende vrouwen is beneden de 40 jaar en een daling van bijna 500.000 van het totaal aantal vrouwen van 15-39 jaar moet derhalve een aanzienlijke vermindering de tweegbrengen van het aantal vrouwen, dat voor de industrie beschikbaar zal zijn.

Een studie van de trends in de leeftijdsgroepen leidt tot de volgende schattingen van veranderingen in de werkende bevolking¹⁾ tussen eind 1946 en eind 1951: een daling van 225.000 van het aantal mannen van 15-39 jaar; een stijging van 485.000 van het aantal mannen van 40-64 jaar; en een daling van 230.000 van het aantal vrouwen van 15-24 en van 125.000 van 25-39 jaar. Volgens schatting zal van 1946-1951 het aantal mannen van 15-64 jaar in de werkende bevolking toenemen met ongeveer 260.000, het aantal vrouwen van 15-59 jaar daarentegen zal met 355.000 verminderen.

¹⁾ D.z. „those employed or available for employment in industry and the services and excluding indoor private domestic service”.

GELD- EN KAPITAALMARKT.

De maandultimo is aan de geldmarkt vrijwel ongemerkt voorbijgegaan. De liquiditeit der geldmarktinstellingen was, mede door het tot verval komen van belangrijke bedragen aan schatkistpapier, van die aard, dat aan de opvragingen in chartaal geld zonder moeite kon worden voldaan. Bij geringe omzetten bleven de prijzen voor schatkistpapier van diverse looptijden in de afgelopen week vrijwel constant. Driemaandspromessen noteerden 17/16 pCt., evenals halfjaarspapier, terwijl negenmaandspromessen tegen 19/16 werden verhandeld. Callgeld bleef 1 pCt. zonder dat er veel vraag naar werd uitgeoefend.

Gevolg gevende aan het verzoek, dat de Vereeniging voor den Effectenhandel enige tijd geleden heeft gedaan, heeft het Unileverconcern de in oorlogstijd verlaagde preferente dividenden weer op het oude niveau gebracht. Nu de vennootschapsbelasting is verlaagd en de dividendstop is verzacht, was er ook geen redelijk motief meer om de scherpe inperking van de rechten der preferente aandeelhouders nog langer te handhaven.

De binnenlandse dollarlening werd op 2 Juni jl. voor het eerst verhandeld. Een beperkt agio werd bereikt, doordat de koers op de eerste dag op 101⁹/₁₆ werd vastgesteld, welke evenwel in het verdere verloop der week niet kon worden gehandhaafd. Op 6 Juni jl. werd zij tegen 100⁷/₈ verhandeld. Het geringe agio kan zowel zijn veroorzaakt, doordat de kans op depreciatie van de gulden t.o.v. de dollar laag wordt aangeslagen, als door het geringe vertrouwen, dat men in de wisselkoersclausule stelt. Op deze dollarlening is slechts voor \$ 8,3 miljoen ingeschreven, maar volgens officiële toelichting houdt dit niet in, dat ook slechts voor zeer beperkte bedragen aan Amerikaanse effecten zijn of worden verkocht. Deze verkoop gaat op vrij ruime schaal voort, maar de verkopers schijnen over het algemeen de voorkeur te geven aan een belegging in binnenlandse aandelen boven aankoop van de dollarlening.

Het koersniveau van binnenlandse aandelen onderging in het eerste gedeelte van de week over het algemeen enige stijging, welke in de laatste helft der week slechts ten dele werd teniet gedaan. Belangrijk waren de koersmutaties over het algemeen niet. Indische fondsen konden over het geheel het peil van de vorige week goed handhaven en hier en daar zelfs iets verbeteren.

	30 Mei 1947	6 Juni 1947
A.K.U.	168½	172
van Berkel's Patent	123	124½
Lever Bros Unilever C.v.A.	270½	274½
Philips G.b.v.A.	374½	387½
Koninklijke Petroleum	384	400½
H.A.L.	198½	208
N.S.U.	179½	186
H.V.A.	224	226
Deli Mij. C.v.A.	135	131½
Amsterdam Rubber	131	132½

STATISTIEKEN.

DE NEDERLANDSCHE BANK.

Verkorte balans op 9 Juni 1947.

Activa.

Wissels, promessen en schuldbrieven in disconto	(Hoofdbank f —) (Bijbank —) (Agentsch. „ 100.900,—)	f 100.900)
---	--	-------------

Wissels, schatkistpapier en schuldbrieven, door de Bank gekocht (art. II, 1e lid, sub 3 van de Bankwet 1937, 1° art. 4 van het Koninklijk besluit van 1 October 1945, Staatsblad No. F 204)

Schatkistpapier, door de Bank overgenomen van de Staat der Nederlanden ingevolge overeenkomst van 26 Februari 1947

Beleningen: (Hoofdbank f 143.881.211,93) (incl. voorschotten in rekening-courant op onderpand) (Bijbank „ 456.130,20) (Agentsch. „ 11.021.605,98)	f 155.358.948,11
--	------------------

Op effecten, enz.	f 155.220.959,02)
Op goederen en celen	137.989,09
	f 155.358.948,11)

Voorschotten aan het Rijk (art. 16 van de Bankwet 1937)

Boekvordering op de Staat der Nederlanden ingevolge overeenkomst van 26 Februari 1947

Munt en muntmateriaal: (Gouden munt en gouden muntmateriaal f 523.336.153,83) (Zilveren munt, enz. „ 1.417.484,07)	f 523.753.637,90
---	------------------

Papier op het buitenland f 134.591.400,—

Tegoed bij correspondenten in het buitenland	f 142.089.309,97
Buitenlandse betaalmiddelen	4.723.645,59
	f 281.404.355,56

Belegging van kapitaal, reserves en pensioenfonds	f 67.144.096,48
Gebouwen en inventaris	3.500.000,—
Diverse rekeningen	40.767.378,61
	f 4.673.029.316,66

Passiva.

Kapitaal	f 20.000.000,—
Reservefonds	12.452.579,46
Bijzondere reserves	32.247.868,69
Pensioenfonds	16.900.215,82
Bankbiljetten in omloop (oude uitgiften)	126.236.370,—
Bankbiljetten in omloop (nieuwe uitgiften)	2.746.711.485,—
Bankassigaties in omloop	167.169,59

Rekening-courant saldo's: (s Rijks Schatkist: f 938.095.966,31) (Geblokkeerde saldo's van banken „ 54.532.980,52) (Geblokkeerde saldo's van anderen „ 37.562.661,61) (Vrije saldo's	f 1.589.669.229,27
--	--------------------

Diverse rekeningen	f 128.643.898,83
	f 4.673.029.316,66

1) Waarvan schatkistpapier rechtstreeks door de Bank in disconto genomen

2) Waarvan aan Nederlandsch-Indië (Wet van 15 Maart 1933, Staatsblad no. 99) .. 42.165.200,—
Circulatie der door de Bank namens de Staat in het verkeer gebrachte muntbiljetten 149.350.153,50

ZWEEDSE RIJKBANK.

(Voornaamste posten in miljoenen kronen).

Data	Metaal		Staatsfondsen		Saldo buitenland	Fondsen ter beschikking der staats-schuld	Promessen staats-schuld
	Goud	Over-waarde goud	Eigen	Vreemd			
7 Mei 1947	445	282	1.876	292	248	94	182
14 Mei 1947	440	279	1.867	291	175	94	182
23 Mei 1947	440	278	1.971	288	136	94	182
31 Mei 1947	418	265	2.046	288	128	94	182

Data	Biljetten in circulatie	Deposito's					Regularisatie-rekening
		Direct opvraagbaar			45 dagen	Buiten-landse banken	
		Totaal	Staat	Banken			
7 Mei 1947	2.514	793	577	147	196	172	3
14 Mei 1947	2.453	848	702	51	195	171	3
23 Mei 1947	2.423	870	609	175	195	164	3
31 Mei 1947	2.556	772	581	106	191	167	3

DE NEDERLANDSCHE BANK.

(Voornaamste posten in duizenden guldens).

Data	Munt en muntmateriaal	Papier op het buitenland	Tegoed bij corresp in het buitenland en buitenlandse betaalmiddelen	Wissels, prom. enz. en open marktpapier	Beleningen
21 April '47	522.151	140.377	41.632	101	154.476
28 „ '47	520.380	140.377	128.729	101	155.355
6 „ '47	522.409	126.894	122.728	101	157.176
12 Mei '47	520.685	131.755	175.487	101	154.825
19 „ '47	520.237	130.168	167.224	101	156.399
27 „ '47	519.882	145.179	166.437	102	155.270
2 Juni '47	522.983	144.121	147.729	101	154.406
9 „ '47	523.754	134.591	146.813	101	155.359

Data	Bankbiljetten in omloop	Saldo in rekening-courant			
		's Rijks Schatkist	Geblokkeerde saldo van banken	Geblokkeerde saldo van anderen	Vrije saldo
21 April '47	2.700.130	733.610	43.907	37.172	751.784
28 „ '47	2.736.968	789.631	65.457	37.141	724.235
6 „ '47	2.754.067	780.167	54.693	35.635	721.301
12 Mei '47	2.736.901	807.929	46.270	36.670	715.076
19 „ '47	2.721.059	831.434	53.082	40.471	686.701
27 „ '47	2.729.913	935.214	64.256	38.382	591.068
2 Juni '47	2.764.130	889.826	53.456	37.619	595.335
9 „ '47	2.746.711	938.096	54.533	37.563	559.478

NATIONALE BANK VAN BELGIË.

(voornaamste posten in miljoenen francs).

Data	Totaal van de goud-voorraad 1)	Buiten-landse deviezen	Papier op België	Voorschotten op over-heidsfondsen	Deel- en pasmunt	Vorderingen op de Staat
17 April 1947	27.736	10.523	4.305	356	844	52.247
24 „ 1947	27.771	10.556	3.598	261	881	51.937
30 „ 1947	27.792	10.516	4.361	319	806	52.497
8 Mei 1947	27.794	10.723	4.505	321	828	52.432
14 „ 1947	27.961	10.276	4.436	306	852	52.082
21 „ 1947	27.982	10.249	3.790	322	870	52.317
29 „ 1947	27.998	10.255	4.227	302	754	52.382

Data	Overheids-fondsen	Totaal activa 2)	Bankbiljetten in omloop	Rekening-courant saldi		Besluitwet van 6 Oct. '44 3)
				van de schatkist	van anderen	
17 April 1947	637	162.609	75.131	2	5.761	584
24 „ 1947	637	162.040	74.814	2	5.523	573
30 „ 1947	637	163.319	75.996	1	5.596	567
8 Mei 1947	637	163.769	76.243	2	5.638	566
14 „ 1947	637	162.943	75.755	2	5.601	559
21 „ 1947	637	162.549	75.369	5	5.542	553
29 „ 1947	637	162.928	75.446	2	5.840	552

1) Waarvan 10.493 miljoen frcs. onbeschikbaar goudsaldo na herwaardering van de goudvoorraad (Besluitwet no. 5 van 1-5-1944).

2) Waarvan begrepen de post „Emissiebank te Brussel“, ten bedrage van 64.597 miljoen frcs.

3) Deze post omvat: oude biljetten over te boeken op tijdelijk onbeschikbare of geblokkeerde rekeningen en niet aangegeven oude biljetten.

BANK VAN FRANKRIJK.

(Voornaamste posten in miljoenen francs).

Data	Metaal-voorraad	Disconto's en voorschotten	Voorschotten aan de Staat		
			Vaste	Schatkist	Bezettings-kosten Duitsland
8 Mei 1947	82.817	134.885	99.449	55.700	426.000
14 „ 1947	82.817	132.669	99.449	56.600	426.000
22 „ 1947	82.817	133.414	99.449	56.700	426.000
29 „ 1947	82.817	135.834	99.449	63.700	426.000

Data	Bankbiljetten in circulatie	Deposito's		
		Totaal	Staat	Diversen
8 Mei 1947	774.219	62.795	823	61.391
14 „ 1947	770.235	62.857	752	61.198
22 „ 1947	765.601	65.798	733	63.910
29 „ 1947	775.053	67.490	745	65.649

135.83
133.84
132.66
134.80

FEDERAL RESERVE BANKS.
(Voornaamste posten in miljoenen dollars).

Data	Metaalvoorraad		Other cash	U.S. Govt. securities
	Totaal	Goudcertificaten		
9 April 1947	19.258	18.498	283	22.276
16 April 1947	19.346	18.625	288	21.905
23 April 1947	19.384	18.660	277	21.829
30 April 1947	19.537	18.815	276	21.857

Data	F.R.-biljetten in circulatie	Deposito's		
		Totaal	Govt.	Member-banks
9 April 1947	24.170	17.720	753	15.934
16 April 1947	24.085	17.480	613	15.987
23 April 1947	24.025	17.322	482	15.829
30 April 1947	24.022	17.470	619	15.826

NATIONALE BANK VAN ZWITSERLAND.
(Voornaamste posten in miljoenen francs).

Data	Metaalvoorraad	Buitenh. wissels	Disconto's en voorschotten	Effecten	Biljetten in circulatie	Andere crediten
7 Mei 1947	5.030,3	144,9	69,7	52,3	3.857,7	1.228,8
14 Mei 1947	5.035,5	141,5	65,1	52,3	3.817,6	1.263,0
23 Mei 1947	5.035,2	133,3	67,0	52,3	3.830,5	1.228,8
31 Mei 1947	5.037,4	138,2	63,8	52,3	3.907,8	1.178,5

STAND VAN 's RIJKS KAS.

Vorderingen	23 Mei 1947	14 Mei 1947
Saldo van 's Rijks Schatkist bij De Nederlandsche Bank	f 835.786.404,44	f 810.493.445,40
Saldo van 's Rijks Schatkist bij de Bank voor Nederlandsche Gemeenten	„ 2.519.037,25	„ 561.277,55
Kasvorderingen wegens creditverstreking aan het buitenland	—	—
Daggeldlening tegen onderpand	—	—
Saldo der postrekeningen van Rijkscomptabelen	„ 393.861.838,70	„ 416.462.087,99
Voorschotten op ult. April 1947 aan de gemeenten wegens aan haar uit te keren belastingen	„ 81.455.028,42	„ 81.455.028,42
Vordering in rek.-courant op: Nederlandsch-Indië	„ 680.151.285,67	„ 669.834.316,21
Suriname	„ 37.263.197,52	„ 37.263.197,52
Curacao	„ 144.748,28	„ 7.098.855,64
Het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds	—	—
Het staatsbedrijf der P., T. en T.	—	—
Andere staatsbedrijven en instellingen	„ 573.039.096,17	„ 565.016.391,27
Verplichtingen		
Voorschot door De Nederlandsche Bank N.V. verstrekt	—	—
Voorschot door De Nederlandsche Bank N.V. in rekening-courant verstrekt	—	—
Schuld aan de Bank voor Nederlandsche Gemeenten	—	—
Schatkistbiljetten in omloop	f 694.222.600,—	f 694.222.600,—
Schatkistpromessen bij De Nederlandsche Bank N.V. ingevolge overeenkomst van 26 Februari 1947	„ 2.100.000.000,—	„ 2.100.000.000,—
Schatkistpromessen in omloop (rechtstreeks bij De Nederlandsche Bank N.V. is geplaatst nihil)	„ 6244.800.000,—	„ 6207.000.000,—
Daggeldleningen	„ 6244.800.000,—	„ 6207.000.000,—
Muntbiljetten in omloop	„ 146.923.031,—	„ 147.293.881,—
Schuld op ultimo April 1947 aan de gemeenten wegens aan haar uit te keren belastingen	—	—
Schuld in rek.-courant aan: Nederlandsch-Indië	—	—
Suriname	—	—
Curacao	—	—
Het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds	„ 11.690.743,17	„ 22.062.641,67
Het staatsbedrijf der P., T. en T.	„ 439.276.873,13	„ 464.256.056,10
Andere staatsbedrijven	„ 4.027.768,15	„ 3.542.057,29
Schuld aan diverse instellingen in rekening met 's Rijks Schatkist	„ 3232.609.743,98	„ 3226.838.943,98

BANK VAN ENGELAND.
(Voornaamste posten in miljoenen ponden).

Data	Metaalvoorraad	Govt. debts and Govt. securities	Fiduciary issue	Biljetten in circulatie	Biljetten in Banking Dept.
14 Mei '47	0,2	1.449,3	1.450	1.390,4	59,9
21 Mei '47	0,2	1.449,3	1.450	1.390,6	59,6
28 Mei '47	0,2	1.449,3	1.450	1.394,1	56,1
4 Juni '47	0,2	1.449,3	1.450	1.396,2	54,1

Data	Gouden en zilveren munten	Govt. securities	Other securities		Deposits		
			Disc. and advances	Securities	Totaal	Public deposits	Banken
14 Mei '47	1,1	320,4	14,3	18,1	397,1	9,1	290,6
21 Mei '47	1,3	329,8	11,5	17,8	395,9	13,7	292,6
28 Mei '47	1,3	329,6	8,7	24,4	402,0	5,0	301,9
4 Juni '47	1,4	342,4	11,0	16,7	407,6	8,0	293,8

MAANDCIJFERS.

GECOMBINEERDE MAANDSTAAT VAN DE VIER NEDERLANDSE GROTE BANKEN EN VAN HET NEDERLANDSE BEDRIJF VAN DE NEDERLANDSCHE HANDEL-MAATSCHAPPIJ.

(In miljoenen guldens)	Nederl. Banken		Nederl. Banken en Ned. Handel-Mij.	
	31 Mrt 1940	30 April 1947	31 Mrt 1947	30 April 1947
	Activa:			
Kas, kassiers en daggeldleningen	70	73	92	102
Ned. schatkistpapier	2174	2180	2618	2640
	2244	2253	2710	2742
Ander overheidspapier	25	23	45	43
Wissels	4	4	6	6
Bankiers in binnen- en buitenland	103	100	163	157
Prolong. en voorsch. tegen effecten	41	41	53	54
	173	168	267	260
Debiteuren	363	358	446	439
Effecten en syndicaten	10	10	15	17
Deelnemingen (incl. voorschotten)	30	30	42	42
	403	398	503	498
Gebouwen	12	12	16	16
Diverse rekeningen	—	—	—	—
Belegde bestemmingsreserven	1	1	1	1
	2833	2832	3497	3517
Passiva:				
Crediteuren	2390	2366	2951	2948
Wissels	2	2	2	2
Deposito's op termijn	132	137	161	165
Kassiers en genom. daggeld.	7	2	7	2
Diverse rekeningen	53	74	75	97
Bestemmingsreserven	1	1	1	1
	2585	2582	3197	3215
Aandelenkapitaal	170	170	210	210
Reserve	78	80	90	92
	2833	2832	3497	3517

INLEGGINGEN EN TERUGBETALINGEN BIJ DE SPAARBANKEN IN NEDERLAND¹⁾. (In miljoenen guldens).

Maand	Inleggingen			Terugbetalingen			Saldo
	R.P.S.	Part.	Totaal	R.P.S.	Part.	Totaal	
Aug. 1939	16,1	13,6	29,7	25,0	21,3	46,3	— 16,6
Sept. 1946	22,7	24,3	47,0	29,7	22,9	52,6	— 5,6
Oct. 1946	22,1	28,9	51,0	31,8	29,3	61,1	— 10,1
Nov. 1946	21,2	24,5	45,7	28,8	23,2	52,0	— 6,3
Dec. 1946	18,2	17,9	36,1	25,2	18,9	44,1	— 8
Tot. 1946	246,4	295,1	541,5	544,5	377,4	921,6	— 380,1
Jan. 1947	20,5	31,2	51,7	26,2	24,2	50,4	+ 1,3
Febr. 1947	21,8	22,8	44,6	20,3	18,3	38,6	+ 6,0
Mrt 1947	18,9	26,0	44,9	24,6	22,7	47,3	— 2,4
April 1947	23,8	22,0 ²⁾	45,8	29,3	24,7 ²⁾	54,0	— 8,2

¹⁾ Bron: „Statistisch Bulletin van het C.B.S.“.

²⁾ Voorlopige gegevens.

GROOTHANDELSPRIJZEN GRANEN EN VELDBONEN ¹⁾.

Tijdvak	Tarwe			Rogge			Gerst				
	Nederland	Veren. Staten		Nederland	Veren. Staten		Nederland			Veren. Staten	
		Inlandse voor maalkoelende naar kwaliteit, af binnenland / per 100 kg	\$ per bushel		Herl. Ned. crt / per 100 kg	Inlandse naar kwaliteit / per 100 kg	\$ per bushel	Herl. Ned. crt / per 100 kg	Voergerst buitenvrij stomend boordvrij A'dam/R'dam / per 100 kg	Voergerst inlandse, af binnenland / per 100 kg	Brouwgerst inlandse, af binnenland / per 100 kg
30 Dec. '46-5 Jan. '47	21,50-22,00	2,12 ^{*)}	20,72	21,25-21,75	2,46	25,79	20,67 ^a	22,25-23,00	23,50-24,00		
6-11 Januari	21,50-22,00	2,14 ^{*)}	20,91	21,25-21,75	2,49	26,10	20,67 ^a	22,25-23,00	23,50-24,00		
13-18 Januari	21,50-22,25	2,16 ^{*)}	21,12	21,25-22,00	2,56	26,83	20,67 ^a	22,50-23,00	23,00-24,00	1,22 ^a	14,98
20-25 Januari	21,50-22,00	2,17 ^{*)}	21,20	21,25-21,75	2,60	27,26	20,67 ^a	22,50-23,00	23,00-24,00	1,18	14,49
27 Januari-1 Februari	21,50-22,00	2,13	20,83	21,25-21,75	2,68	28,10	20,67 ^a	22,75-23,25	23,50-24,00	1,18	14,49
3-8 Februari	21,50-22,00	2,18	21,31	21,25-21,75	2,78	29,14	20,67 ^a	22,75-23,25	23,50-24,00	1,18	14,49
10-15 Februari	21,50-22,00	2,25	22,00	21,25-21,75	2,82	29,56	20,67 ^a	23,50	24,00	1,20	14,68
17-22 Februari	21,50-22,00	2,33	22,77	21,25-21,75	2,87	30,09	20,67 ^a	24,00-24,50	24,00-24,50	1,22	14,92
24 Februari-1 Maart	21,50-22,00	2,45	23,94	21,25-21,75	2,94	30,82	20,67 ^a	24,00-24,50	24,00-24,50	1,22	14,92
3-8 Maart	21,50-22,00	2,55	24,92	21,25-21,75	3,19	33,44	20,67 ^a	24,50-25,00	24,00-24,50	1,30 ^a	15,96
10-15 Maart	21,75-22,25	2,76	26,97	21,30-21,50	3,37	35,33	20,67 ^a	24,50-25,00	24,50	1,48	18,10
17-22 Maart	21,70-22,50	2,82	27,56	21,20-21,30	3,46	33,13	20,67 ^a	24,50-25,00	25,00	1,56	19,08
24-29 Maart ^{a)}	21,75-22,25	2,65	25,93	21,00-21,25	3,09 ^{b)}	32,45	20,67 ^a	24,75-25,00		1,62	19,87
31 Maart-5 April	21,75-22,25	2,50 ^{b)}	24,51	21,10-21,30	2,99 ^{b)}	31,34	20,67 ^a	24,75-25,00		1,59	19,45
7-12 April	21,75-22,25	2,55	24,95	21,10-21,30	2,82	29,56	20,67 ^a	24,75-25,00		1,56	19,08
14-19 April	21,75-22,25	2,57	25,15	21,10-21,30	2,97	31,44	20,67 ^a	24,75-25,00		1,61	19,69
21-26 April	21,75-22,25	2,58	25,24	21,10-21,30	3,07	32,18	20,67 ^a	25,25		1,59	19,45
28 April-3 Mei	21,75-22,25	2,60	25,44	21,10-22,25	3,21	33,65	20,67 ^a	25,75		1,49	18,22

Tijdvak	Haver				Mais				Sorghum Uitsl. pluimveevoeder stomend boordvrij R'dam/A'dam / per 100 kg	Kaffir- corn Uitsl. pluimvee- voederstom. boord- vrij R'dam/A'dam / per 100 kg	Millet- zaad Uitsl. pluimvee- voederstom. boord- vrij R'dam/A'dam / per 100 kg.	Veldbonen Af binnenland / per 100 kg
	Nederland		Verenigde Staten		Nederl.		Verenigde Staten					
	Buitenlandse stomend boordvrij R'dam/A'dam / per 100 kg	Inlandse naar kwaliteit / per 100 kg	\$ per bushel	Herl. Ned. crt / per 100 kg	Uitsl. pl. veevoeder stomend-boordvrij R'dam/A'dam / per 100 kg	\$ per bushel	Herl. Ned. crt. / per 100 kg	Chicago Maartnotering				
30 Dec. '46-5 Jan. '47	19,17 ^a	21,00-21,50	0,75	13,76	22,67 ^a	1,32 ^{a)}	13,84	20,67 ^a	20,67 ^a	20,67 ^a	24,25	
6-11 Januari	19,17 ^a	19,75-21,25	0,75	13,76	22,67 ^a	1,32 ^{a)}	13,84	20,67 ^a	20,67 ^a	20,67 ^a	24,50	
13-18 Januari	19,17 ^a	21,00-22,50	0,76	13,94	22,67 ^a	1,32 ^{a)}	13,84	20,67 ^a	20,67 ^a	20,67 ^a	24,50-24,75	
20-25 Januari	19,17 ^a	21,00-22,50	0,76	13,94	22,67 ^a	1,32 ^{a)}	13,84	20,67 ^a	20,67 ^a	20,67 ^a	24,25-24,50	
27 Januari-1 Februari	19,17 ^a	21,00-22,50	0,75	13,76	22,67 ^a	1,31	13,73	20,67 ^a	20,67 ^a	20,67 ^a	24,75	
3-8 Februari	19,17 ^a	21,00-22,50	0,77	14,13	22,67 ^a	1,34	14,05	20,67 ^a	20,67 ^a	20,67 ^a	24,50	
10-15 Februari	19,17 ^a	21,00-22,50	0,79	14,49	22,67 ^a	1,36	14,26	20,67 ^a	20,67 ^a	20,67 ^a	25,00	
17-22 Februari	19,17 ^a	20,90-22,50	0,80	14,68	22,67 ^a	1,38	14,47	20,67 ^a	20,67 ^a	20,67 ^a	24,75-25,00	
24 Februari-1 Maart	19,17 ^a	21,50-23,00	0,82	15,04	22,67 ^a	1,49	15,62	20,67 ^a	20,67 ^a	20,67 ^a	24,75-25,00	
3-8 Maart	19,17 ^a	21,50-23,50	0,92	16,88	22,67 ^a	1,58	15,56	20,67 ^a	20,67 ^a	20,67 ^a	24,50-24,75	
10-15 Maart	19,17 ^a	21,00-24,00	0,99	18,16	22,67 ^a	1,69	17,72	20,67 ^a	20,67 ^a	20,67 ^a	24,50-25,00	
17-22 Maart	19,17 ^a	21,00-24,00	0,93	17,06	22,67 ^a	1,71	17,93	20,67 ^a	20,67 ^a	20,67 ^a	24,50-25,00	
24-29 Maart ^{a)}	19,17 ^a	21,50-22,50	0,90	16,51	22,67 ^a	1,72	17,92	20,67 ^a	20,67 ^a	20,67 ^a	25,00-26,00	
31 Maart-5 April	19,17 ^a	21,50-23,00	0,87	15,96	22,67 ^a	1,77	18,56	20,67 ^a	20,67 ^a	20,67 ^a	25,00-27,00	
7-12 April	19,17 ^a	21,50-23,50	0,88	16,14	22,67 ^a	1,77	18,56	20,67 ^a	20,67 ^a	20,67 ^a	25,00-27,00	
14-19 April	19,17 ^a	21,50-23,50	0,88	16,14	22,67 ^a	1,77	18,56	20,67 ^a	20,67 ^a	20,67 ^a	26,00-28,00	
21-26 April	19,17 ^a	22,00-24,00	0,88	16,14	22,67 ^a	1,71	17,93	20,67 ^a	20,67 ^a	20,67 ^a	28,00-30,00	
28 April-3 Mei	19,17 ^a	23,00-25,00	0,88	16,14	22,67 ^a	1,61	16,88	20,67 ^a	20,67 ^a	20,67 ^a	29,00-31,00	

¹⁾ In Nederland zijn de prijzen der producten, welke uit het buitenland afkomstig zijn, vastgesteld en door de Regering gesubsidieerd. Voor binnenlandse producten heeft de Regering richtprijzen vastgesteld voor telers; deze richtprijzen liggen ongeveer f 1 tot f 1,50 beneden de groothandelsprijzen. De prijzen in de Verenigde Staten zijn marktnoteringen, welke ter illustratie zijn omgerekend in Nederlands courants. Deze prijzen zijn berekend exclusief cash premie, spoorvracht, enz. De veldbonen in Nederland zijn vrij ^{a)} Januari-noteringen. ^{b)} Van 24 Maart af zijn alle Amerikaanse prijzen Meinoteringen. . betekent: gegevens ontbreken.

GOUD IN- EN UITVOER DER VERENIGDE STATEN ¹⁾.

(in 1.000 dollars van circa \$ 35 per ounce fijn).

Importen uit: Exporten (-) naar:	Nederland	België	Engeland	Frankrijk	Zweden	Zwitser- land	Canada	Mexico	Overig Latijns Amerika	Totaal
1939	341.618	165.122	1.826.403	3.798	28.715	86.987	612.949	33.610	57.020	3.574.151
1940	63.260	977	633.083	241.778	161.489	90.320	2.622.330	29.880	128.259	4.744.472
1941		1	3.779	1	1.747	899	412.056	16.791	61.862	982.378
1942			1.955			5	208.917	40.016	39.680	315.678
1943			88				66.920	3.287	13.489	68.938
1944			-695.483				46.210	-109.685	-108.560	-845.392
1945			160				53.148	15.094	-41.748	106.250
1946 Jan.							151.270	391	1.729	154.070
Febr.							80.629	126	1.479	82.439
Maart			36				25.265	75	1.386	31.396
April			34				222	149	637	20.534
Mei	- 6			- 1			127	34	- 33	27.028
Juni				- 4			32.277	29	902	36.329
Juli				- 1			639	476	2.328	6.347
Aug.							649	516	8.502	15.210
Sept.							197	82	29.198	7.629
Oct.			2	- 8			134	198	4.523	24.182
Nov.			383				25.248	1.065	621	77.903
Dec.			2				27.473	449	-110.276	61.193
1947 Jan.				- 2		6	51.174	443	-97.579	16.820

¹⁾ Ontleend aan het „Federal Reserve Bulletin” van Maart 1947.

Vacatures

De Directie van de EERSTE NEDERLANDSCHE Verzekering Mij. op het Leven en tegen Invaliditeit N.V., gevestigd te 's-Gravenhage, zoekt voor haar BELGISCH BEDRIJF:

energieke bekwame kracht

teneinde na gebleken geschiktheid in de Directie voor België te worden opgenomen. Leeftijd tot 35 jaar.

Vereisten: Bedrijfservaring, speciaal wat betreft opbouw van- en het leiding geven aan de buitendienst, Organisatievermogen, presentabel voorkomen, beheersing van de Hollandse- en Franse taal in woord en geschrift.

Buitenlandse ervaring strekt tot aanbeveling. Uitvoerige sollicitatiebrieven met foto, worden ingewacht aan het Administratiekantoor van de Eerste Nederlandsche, Postbus 47, Dordrecht.

De Coöperatieve Groothandelsvereniging DE HANDELSKAMER „HAKA“ G.A. te Rotterdam roept sollicitanten op voor de functie van

SECRETARIS DER DIRECTIE

Vereisten: zeer ruime algemene ontwikkeling, kennis van sociaal-economische theorie en praktijk, organisatie-vermogen, talenkennis, inzicht van de functie van het secretariaat dat niet alleen een bedrijf doch ook een vereniging dient, juist gevoel voor de betekenis van coöperatie.

Leeftijd bij voorkeur tussen 25 en 30 jaar. Salaris volgens onderlinge overeenkomst, zeer goede sociale voorzieningen. Brieven onder motto „Directiesecretaris“ te richten aan de afdeling Personeelszaken, Postbus 6008 te Rotterdam.

Het Nederlands Instituut voor Personeelsleiding roept sollicitanten op voor

hoofdtrainer en trainer

ten behoeve van de doorvoering van de bedrijfskadervorming in Nederland (Training Within industry). Alleen personen van gefundeerde ontwikkeling, sociaal besef en met bedrijfs- of ambtelijke ervaring komen voor de opleiding in aanmerking. Ingenieurs genieten de voorkeur. Na gebleken geschiktheid kan aanstelling in vaste dienst bij het Instituut volgen. Salaris nader overeen te komen. Sollicitaties te richten aan de Directeur van het Instituut, Kortenaerkade 7, te 's-Gravenhage.

Annonces voor het volgend nummer

dienen uiterlijk Maandag 16 Juni a.s. in het bezit te zijn van de administratie, Lange Haven 141, Schiedam

Nederlandsch Indische Handelsbank, N.V.

Amsterdam — Rotterdam — 's-Gravenhage

Alle Bank- en Effectenzaken

Abonneert U op

DE ECONOMIST

Maandblad onder redactie van Prof. P. Hennipman, Prof. P. B. Kreukniet, Th. Ligthart, Prof. N. J. Polak, Prof. J. Tinbergen, Prof. H. M. H. A. van der Valk, Prof. C. A. Verrijn Stuart, Prof. G. M. Verrijn Stuart, Prof. Mr. F. de Vries.

Abonnementsprijs f 22,50; franco p. post f 23,30; voor studenten f 19.—; franco per post f 19,80.

Abonnementen worden aangenomen door den boekhandel en door de uitgevers

DE ERVEN F. BOHN TE HAARLEM

VAN GEND & LOOS

expedieert van huis tot huis

van dorp naar stad — van land naar land

N.V. LANKHORST

TOUWFABRIEKEN

SNEEK TEL. 3041-3042

SPINNERIJ—TOUWSLAGERIJ SEDERT 1803

Verliesposten Voorkomend Systeem

bestaande uit 4 Diensten

Het V.V.S. is een onmisbaar hulpmiddel bij het gezondhouden van uitstaande crediten. Aanvaard als onderdeel der debiteuren-administratie, zal het van groote praktische waarde blijken te zijn.

Onze V.V.S.-brochure wordt op aanvraag kosteloos toegezonden

Van der Graaf & Co's bureaux voor den handel N.V.

Amstelstraat 14—18, Amsterdam-C, Telefoon 38631 (6 lijnen)